

**Επικαιροποίηση των Οικονομικών και Κοινωνικών Δεικτών
της Μελέτης Διαχρονικής Αποτύπωσης της Οικονομικής –
Κοινωνικής πορείας του Νομού Δράμας - Μελέτη των Τάσεων
και των Αναγκαίων Παρεμβάσεων για Κρίσιμους Κλάδους της
Οικονομίας της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας**

Μάιος 2019

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
1 Θεωρίες Περιφερειακής Ανάπτυξης	7
1.1 Η Περιφερειακή Ενότητα Δράμας	15
2 Πληθυσμιακοί/Κοινωνικοί Δείκτες	17
2.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά.....	17
2.2 Δείκτης Γήρανσης και προσδόκιμο ζωής	19
2.3 Ηλικιακή Διάρθρωση.....	20
3 Οικονομικοί Δείκτες	22
3.1 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ).....	22
3.2 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	31
3.3 Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου	33
3.4 Υποδομές της Π.Ε. Δράμας.....	39
3.5 Απασχόληση	40
3.6 Πρωτογενής τομέας	42
3.7 Δευτερογενής τομέας.....	43
3.8 Τριτογενής τομέας.....	45
3.9 Εξωστρέφεια.....	47
3.10 Περιφερειακοί Λογαριασμοί Νοικοκυριών.....	51
4 Δείκτες Καινοτομίας.....	53
4.1 Ευρωπαϊκός Δείκτης Καινοτομίας – Η επίδοση της Ελλάδας.....	53
4.2 Η καινοτομία στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.....	58
5 Έρευνα οικονομικού κλίματος	61
6 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	64

Κατάλογος Πινάκων, Γραφημάτων και Εικόνων

Πίνακας 1: Μεταβολή πληθυσμού των πρωτευουσών των Περιφερειακών Ενοτήτων στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης στο διάστημα 2001-2011	19
Πίνακας 2: Δείκτες γήρανσης 1991-2001.....	20
Πίνακας 3: Δείκτες γήρανσης 2002-2012.....	20
Πίνακας 4: Συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά περιφέρεια, σε εκατομμύρια ευρώ και τρέχουσες τιμές.....	23
Πίνακας 5: Μεταβολή Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος την περίοδο 2015-2016.....	31
Πίνακας 6: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, σε εκατομμύρια ευρώ και τρέχουσες τιμές.....	32
Πίνακας 7: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο, σε εκατομμύρια ευρώ και τρέχουσες τιμές.....	34
Πίνακας 8: Κατανομή ανέργων αναζητούντων εργασία ανά Περιφέρεια, Ιανουάριος 2018	40
Πίνακας 9: Μεταβολές ανέργων αναζητούντων εργασία στο διάστημα Δεκέμβριος 2017- Ιανουάριος 2018 και Ιανουάριος 2017-Ιανουάριος 2018	41
Πίνακας 10: Διανυκτερεύσεις σε Ξενοδοχειακά καταλύματα και campings για το 2016 και 2017.....	46
Πίνακας 11: Εξωτερικό εμπόριο της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης για την περίοδο 2013 - 2017	50
Πίνακας 12: Τελική καταναλωτική δαπάνη, λογαριασμοί νοικοκυριών κατά γεωγραφική ζώνη και περιφέρεια, εκατομμύρια ευρώ	52

Γράφημα 1: Πληθυσμιακή πυραμίδα για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης για τα έτη 1991,2001 και 2011.....	21
Γράφημα 2: Συμμετοχή Περιφερειών στην ΑΠΑ, 2016	24
Γράφημα 3: Ελληνικές εξαγωγές ανά Περιφέρεια, Μερίδιο 2017	48
Γράφημα 4: Συνολική μεταβολή εξαγωγών 2013-2017 ανά Περιφέρεια	49
Γράφημα 5: Εξαγωγές Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης ανά κυριότερο κλάδο	50
Γράφημα 6: Επιδόσεις των συστημάτων καινοτομίας των κρατών μελών της ΕΕ και κατάταξή τους σύμφωνα με τον συνθετικό δείκτη καινοτομίας του Ευρωπαϊκού Πίνακα Αποτελεσμάτων Καινοτομίας.....	53
Γράφημα 7: Διαστάσεις του συνθετικού δείκτη καινοτομίας της Ελλάδας και σχετική θέση ως προς την ΕΕ (2017:100).....	54
Γράφημα 8: Σχετική θέση της Ελλάδας ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2017:100) στους επιμέρους δείκτες της διάστασης «καινοτόμοι» και σε έναν επιμέρους δείκτη της διάστασης «διασυνδέσεις».....	56
Γράφημα 9: Σχετική θέση της Ελλάδας στους επιμέρους δείκτες της Έρευνας για την Καινοτομία (Community Innovation Survey 2014-2016) σε σχέση με τον προηγούμενο κύκλο της ίδιας έρευνας (2012-2014:100)	56
Γράφημα 11: Διαχρονική αποτύπωση της σχετικής θέσης της Ελλάδας ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2017:100) αναφορικά με τις δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης του τομέα των επιχειρήσεων.....	57

Γράφημα 10: Διαχρονική αποτύπωση της σχετικής θέσης της Ελλάδας ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2017:100) αναφορικά με τις δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης του δημόσιου τομέα 57

Εικόνα 1: Οι Περιφέρειες της Ελλάδας 15

Εικόνα 2: Οι Περιφερειακές Ενότητες/Νομοί της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης 16

Εικόνα 3: Οι Δήμοι της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας 16

Εισαγωγή

Κατά το πρώτο αυτό στάδιο πραγματοποιείται επικαιροποίηση των κοινωνικοοικονομικών στοιχείων και των προβλέψεων για τους κρίσιμους κλάδους της οικονομίας της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας και στη συνέχεια ολοκληρώνεται η εικόνα των δεικτών με την υλοποίηση έρευνας πεδίου στις επιχειρήσεις της Π.Ε. Δράμας.

Σε αυτά τα πλαίσια παρουσιάζει ενδιαφέρον η προσπάθεια ενσωμάτωσης κοινωνικοοικονομικών δεικτών που χρησιμοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Για την επίτευξη του παρόντος ειδικά στο θέμα της καινοτομίας πραγματοποιείται εμπειριστατωμένη έρευνα των δεικτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των στοχεύσεων τους και των στοιχείων που τους δομούν ώστε να επιλεγούν οι καταλληλότεροι και αντιπροσωπευτικότεροι, να τροποποιηθούν όπου χρειάζεται και να υιοθετηθούν σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας Δράμας.

Σύμφωνα με την τριμηνιαία έκθεση τέταρτου τριμήνου του 2018 για την ελληνική οικονομία του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, οι βραχυχρόνιες τάσεις οικονομικών μεγεθών χαρακτηρίζονται από νέο ιστορικά υψηλό επίπεδο δραστηριότητας στον τουρισμό το καλοκαίρι, και επιτάχυνση ανόδου στο εννεάμηνο σε σχέση με το 2017 (12,5% από 10,4%).

Γενικά, παρατηρείται επιδείνωση οικονομικού κλίματος το δ' τρίμηνο, αλλά βελτίωση σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο το 2017 και συνολική βελτίωση προσδοκιών σε σχέση με το 2017 (+4 μον.). Αισθητή είναι η ανάκαμψη καταναλωτικής εμπιστοσύνης στο δ' τρίμηνο, φτάνοντας στο επίπεδο στο οποίο είχε βρεθεί το δ' τρίμ. του 2009. Συνολικά το 2018 σημειώθηκε σημαντική άνοδος (+11 μονάδες).

Σύμφωνα με τις προβλέψεις για το 2019 αναμένεται:

1. επιτάχυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης ($\approx +1,4\%$) κυρίως λόγω αλλαγών στη δημοσιονομική πολιτική (μη περικοπή συντάξεων, περισσότερες κοιν. δαπάνες, φοροελαφρύνσεις). Αβέβαιη η συνολική επίδραση του κατώτατου μισθού σε συνάρτηση με τις επιμέρους κλαδικές εξελίξεις στην παραγωγικότητα ο Υποχώρηση θετικής επενέργειας εξαγωγών σε απασχόληση – εισόδημα. Αλλά μάλλον ενίσχυση της από απασχόληση σε δημόσιο τομέα – Κατασκευές.
2. Ενίσχυση της δημόσιας κατανάλωσης ($\approx +2,0\%$) με καταβολή ελαφρώς περισσότερων αναδρομικών φέτος και την επίδραση διαδοχικών εκλογικών αναμετρήσεων.

3. Κλιμάκωση επενδύσεων (>+10%) με περισσότερη δραστηριότητα σε αποκρατικοποιήσεις – παραχωρήσεις, ενίσχυση οικοδομικής δραστηριότητας και ταχύτερη υλοποίηση ΠΔΕ, και μεγαλύτερη αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων κεφαλαιαγορών
4. Από την άλλη πλευρά, πολλές επιχειρήσεις θα βρίσκονται σε «προεκλογική» αναμονή σε ένα περιβάλλον πιστωτικής στενότητας.

Η νέα αύξηση των εξαγωγών τους πρώτους εννέα μήνες του 2018, η οποία τόνωσε την επενδυτική δραστηριότητα σε εξωστρεφείς κλάδους της Μεταποίησης και στον Τουρισμό, μάλλον εξασθένησε προς το τέλος του, λόγω κάμψης της ανάπτυξης, στον κύριο εξαγωγικό προορισμό, την οικονομία της Ευρωζώνης. Η ευρύτερη επιβράδυνση φέτος, πέρα από την Ευρωζώνη, και στο διεθνές εμπόριο, εξαιτίας των μέτρων εμπορικού προστατευτισμού, θα περιορίσει την υποστήριξη των επενδύσεων από τις εξαγωγές. Αν και οι δαπάνες του ΠΔΕ πέρυσι ήταν τελικά υψηλότερες εκείνων το 2017, η υλοποίησή του ήταν περισσότερο οπισθοβαρής από ότι πρόπερσι, για αυτόν το λόγο η συμβολή του στις επενδύσεις το 2018 ήταν χαμηλότερη. Δεν αναμένεται η παροχή φέτος περισσότερων ενισχύσεων από ότι τα προηγούμενα χρόνια, όμως υπάρχουν περιθώρια η υλοποίηση του ΠΔΕ να είναι ταχύτερη και έτσι τονώσει ελαφρώς την επενδυτική δραστηριότητα. Μεγαλύτερη αναμένεται και η έμμεση συμβολή του δημόσιου τομέα στις επενδύσεις, μέσω επενδυτικών έργων σε ολοκληρωμένες αποκρατικοποιήσεις – παραχωρήσεις, κυρίως λόγω εκκίνησης της επένδυσης στο Ελληνικό. Τα πλέον πρόσφατα στοιχεία οικοδομικής δραστηριότητας δείχνουν συνέχιση της αύξησής της.

Σχετικά με τις χρηματοπιστωτικές εξελίξεις εντοπίζεται επιφυλακτικότητα επενδυτών για τον τραπεζικό κλάδο, στασιμότητα στις ροές καταθέσεων από νοικοκυριά και επιχειρήσεις, σταθερή πιστωτική συρρίκνωση προς τον ιδιωτικό τομέα, με εξαίρεση την επέκταση σε τουρισμό και πρωτογενή τομέα, υψηλό κόστος δανεισμού επιχειρήσεων σε σχέση και με λοιπή περιφέρεια Ευρωζώνης.

Σύμφωνα με τους πρόδρομους δείκτες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, που αφορούν στο σύνολο του 2018, πέρυσι σημειώθηκε βελτίωση προσδοκιών στους περισσότερους κλάδων των Υπηρεσιών, ωστόσο ηπιότερη από ότι τον προηγούμενο χρόνο. Συγκεκριμένα, ο γενικός δείκτης των Υπηρεσιών αυξήθηκε 4,0 μονάδες, αντί αύξησης 10,5 μονάδων το 2017. Ο σχετικός κλαδικός δείκτης ενισχύθηκε 2,4 μονάδες στις διάφορες Υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (+9,2 μονάδες πέρυσι), 1,5 μονάδες στους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (αντί +25,3 το 2017) και 1,6 μονάδες στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια (από +22,5 ένα έτος νωρίτερα). Ο δείκτης στον κλάδο της Πληροφορικής περιορίσθηκε 3,3 μονάδες, σχεδόν

όσες το 2017 (-3,1). Στον Τουρισμό οι προσδοκίες εξασθένησαν οριακά σε σχέση με το 2017 (-1,0 μονάδα), κατόπιν έντονης ανόδου πρόπερσι (+18,6 μονάδες).

1 Θεωρίες Περιφερειακής Ανάπτυξης

Θεωρία των Πόλων Ανάπτυξης

Η έννοια του «πόλου ανάπτυξης» διατυπώθηκε για πρώτη φορά από το Γάλλο οικονομολόγο Perroux (1955) ο οποίος υποστηρίζει ότι «η ανάπτυξη δεν εμφανίζεται παντού και μονομιάς αλλά σε σημεία ή πόλους ανάπτυξης με κυμαινόμενες εντάσεις, διαχέεται μέσα από διάφορα δίκτυα και προκαλεί διαφοροποιημένα τελικά αποτελέσματα για το σύνολο της οικονομίας». Ο ορισμός αυτός διατυπώθηκε σε όρους οικονομικού και όχι σε όρους γεωγραφικού χώρου. Η κυρίαρχη ιδέα της θεωρίας του Perroux συνοψίζεται στη διαπίστωση ότι η χωρική συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε ένα αστικό κέντρο, που περιβάλλεται από μια προβληματική ή καθυστερημένη περιοχή, θα αυξήσει το εισόδημα της περιοχής στο σύνολό της. Η αύξηση αυτή θα είναι μεγαλύτερη από εκείνη που θα μπορούσε να προκληθεί αν οι οικονομικές δραστηριότητες δεν ήταν συγκεντρωμένες, αλλά ομοιόμορφα ή τυχαία κατανομημένες. Αργότερα ο Boudeville διεύρυνε τη θεωρία του Perroux για να συμπεριλάβει και τη γεωγραφική διάσταση του «πόλου ανάπτυξης».

Η περίπτωση των πόλων ανάπτυξης αποτέλεσε τα τελευταία χρόνια την πιο πολυσυζητημένη στρατηγική στην εφαρμογή μέτρων πολιτικής για τη λύση των περιφερειακών προβλημάτων, σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Το υπόδειγμα αυτό των πόλων έλξης ή ανάπτυξης θεωρήθηκε ως η κύρια αιτία της αποτυχίας πολλών προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης και αντιμετώπισε έντονη κριτική με επιχειρήματα οικονομικά, κοινωνικά και ιδεολογικά. Η θεωρία των πόλων – πόλεων ανάπτυξης δεν μπορεί να αντιμετωπίσει ολοκληρωμένα τη χωρική κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων στο χώρο, γιατί ουσιαστικά χαρακτηρίζεται από τη μονομέρεια της σχέσης κέντρου-περιφέρειας, που δεν μπορεί να περιγράψει την πολυπλοκότητα των χωρικών φαινομένων. Η εφαρμογή της πολιτικής των πόλων ανάπτυξης μπορεί να προκαλέσει και ορισμένα σημαντικά αρνητικά αποτελέσματα, όπως:

- α) Η εμφάνιση του μηχανισμού της πολωτικής διαδικασίας, που έχει ως αποτέλεσμα τη διαρθρωτική ασυμμετρία σε ενδοπεριφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο.
- β) Η δημιουργία κεντρομόλων δυνάμεων, που ενισχύουν οικονομικά και πληθυσμιακά τον πόλο σε βάρος της περιφέρειας.

γ) Η σταδιακή ανάπτυξη του πόλου αυξάνει την κυριαρχία του πάνω στην περιφέρεια σε όλους του τομείς της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής.

δ) Η λειτουργία της διάχυσης της ανάπτυξης από τον πόλο στην περιφέρεια στις καθυστερημένες περιοχές εμφανίζει σημαντική χρονική υστέρηση.

ε) Οι στρεβλώσεις που ανακύπτουν από την έλλειψη του γενικού χωροταξικού σχεδιασμού με μακροχρόνια προοπτική.

Οι πόλοι ανάπτυξης, όπως αναφέρεται στο ΕΣΠΑ «αποτελούν καθοριστικό στοιχείο στην αναπτυξιακή πολιτική της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Πρόκειται για συγκεκριμένα αστικά κέντρα της χώρας και για περιοχές δυναμικής περιφερειακής ανάπτυξης και αστικής διάχυσης όπου πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων, κατοικεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο, εκτός του πρωτογενή τομέα, μέρος των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου, ιδιαίτερη μέριμνα θα ληφθεί για την κατά προτεραιότητα υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης στους πόλους, όπως αυτοί κατηγοριοποιούνται στο ΕΣΠΑ μετά την εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων». Η επιλογή των πόλων ανάπτυξης δεν γίνεται αυθαίρετα αλλά με την χρήση των παρακάτω κριτηρίων:

Κριτήριο 1. Μέγεθος Πληθυσμού

Κριτήριο 2. Πληθυσμιακή Δυναμική

Κριτήριο 3. Κατάσταση Παραγωγικού Προτύπου

Κριτήριο 4. Μεταβολή Παραγωγικού Προτύπου

Κριτήριο 5. Διοικητικά Στοιχεία

Κριτήριο 6. Υποδομή Ανώτατης Εκπαίδευσης και Υγείας

Κριτήριο 7. Θέση αστικού κέντρου σε σχέση με τους υφιστάμενους άξονες ανάπτυξης

Κριτήριο 8. Θέση αστικού κέντρου σε σχέση με τους αναδυόμενους άξονες ανάπτυξης

Κριτήριο 9. Ειδικά Χαρακτηριστικά Νησιωτικού Χώρου

Κριτήριο 10. Στοιχεία Δικτύωσης

Νέες προσεγγίσεις για την περιφερειακή ανάπτυξη

Ως θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης έχουν χρησιμοποιηθεί και οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν παραπάνω όπως η νεοκλασική θεωρία, η θεωρία της ενδογενούς μεγέθυνσης και η νέα οικονομική γεωγραφία. Οι σύγχρονες τάσεις προωθούν την περιφερειακή ανάπτυξη μέσω συγκεκριμένων δράσεων- πολιτικών, οι οποίες ως κεντρική τους ιδέα έχουν:

A. Το Ανθρώπινο Δυναμικό και Εκπαίδευση

Η διάθεση ικανού ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις, και παράλληλα αιτία, για να επιτευχθεί ο στόχος της ανάπτυξης σε μια περιφέρεια. Η διασφάλισή του αποτελεί κεντρικό θέμα στην ατζέντα χάραξης περιφερειακής πολιτικής, καθώς είναι εξαιρετικά αμφίβολη η ύπαρξή του, ιδιαίτερα σε περιοχές οι οποίες βρίσκονται σε χαμηλά αναπτυξιακά επίπεδα. Ενδεικτικό της σημασίας που έχει το ανθρώπινο κεφάλαιο στις αναπτυξιακές διαδικασίες είναι το γεγονός ότι από τα κεντρικά ζητήματα της Στρατηγικής της Λισσαβώνας είναι η μείωση των ανισοροπιών που εμφανίζονται στην κατανομή του μεταξύ των περιφερειών της Ευρώπης. Ειδικότερα σημειώνει ότι θα πρέπει να υπάρξει αύξηση των επενδύσεων στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού, ενθάρρυνση της δια βίου μάθησης, ενίσχυση της κινητικότητας των μαθητών και των εκπαιδευτικών και γενικότερα, αναθεώρηση των στόχων των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών- μελών, προκειμένου να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις. Σύμφωνα με τους Romer και Lucas οι ανισοροπίες στην ανάπτυξη διαφορετικών περιοχών εξηγείται από την διαφορά της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού που παρατηρείται σε αυτές. Ο Angel de la Fuente τονίζει ότι οι επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό είναι εργαλείο καταπολέμησης των ανισοροπιών μεταξύ των περιφερειών. Αποτελέσματα μελετών έχουν υποδείξει πως οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο έχουν μεγαλύτερη απόδοση από τις επενδύσεις σε υποδομές, σε φτωχότερες περιφέρειες.

B. Την Καινοτομία

Για πρώτη φορά το 2001 η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε μια οδηγία με τίτλο «Οι περιφέρειες και η νέα οικονομία: οδηγίες για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και καινοτόμες δράσεις για την περίοδο 2000-2006». Ο στόχος ήταν να ενημερωθούν οι περιφέρειες για το νέο οικονομικό περιβάλλον το οποίο αναπτύσσεται και χαρακτηρίζεται από τις αυξανόμενες τάσεις παγκοσμιοποίησης, την τεχνολογική πρόοδο και την, επικείμενη τότε, διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο οποίο η καινοτομία κατέχει κεντρική θέση. Στο νέο περιβάλλον της ανοιχτής οικονομίας η ανταγωνιστικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ικανότητα των επιχειρήσεων να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες

που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς και ταυτόχρονα η ικανότητα αντίδρασης στην ανταγωνιστικότητα είναι συνδεδεμένη με την καινοτομία. Η αντίληψη για την καινοτομία έχει αλλάξει αρκετά κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Αρχικά η καινοτομία θεωρούταν ως η διαδικασία εκμετάλλευσης μια ιδέας που γεννήθηκε σε ένα εργαστήριο από μια εταιρεία ή μια κοινότητα. Σήμερα θεωρείται μια πιο σύνθετη διαδικασία η οποία αποτελείται από την ποιότητα της αλληλοσυσχέτισης μεταξύ παραγωγών, καταναλωτών και αυτών που παρέχουν την καινοτομία. Οι περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σε πολύ διαφορετικό επίπεδο όσον αφορά τον τομέα της καινοτομίας. Αυτό είναι αποτέλεσμα της ανισοκατανομής σε όρους υποδομών, ικανότητας αλλά και κεφαλαίου που παρατηρείται μεταξύ των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων περιφερειών στον Ευρωπαϊκό χώρο. Η καινοτομία συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας, στην δημιουργία καλύτερων προϊόντων και παραγωγικών διαδικασιών και κατά συνέπεια αποτελεί ένα βασικό εργαλείο υποστήριξης στο περιβάλλον της αυξημένης ανταγωνιστικότητας. Η ανάδειξη της ως εργαλείο περιφερειακής ανάπτυξης ακολουθεί την τάση των τελευταίων χρόνων η οποία υποστηρίζει ότι η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται περισσότερο από εσωτερικούς παρά από εξωτερικούς παράγοντες. Αν και από μόνη της η καινοτομία δεν συνιστά θεωρία περιφερειακής ανάπτυξης αλλά εργαλείο- πολιτική, μπορεί να ενταχθεί στο ευρύτερο πλαίσιο του μοντέλου της ενδογενούς μεγέθυνσης το οποίο αναλύθηκε σε προηγούμενο υποκεφάλαιο.

Γ. Την Κοινωνία της Πληροφορίας

Η στρατηγική της Κοινωνίας της Πληροφορίας στηρίζεται σε μερικές βασικές αρχές όπως ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση για όλους, δημιουργία περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της καινοτομίας και την άνθηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, διαφύλαξη ατομικών ελευθεριών και λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών. Οι στόχοι που θέτει είναι:

- Βελτίωση των υπηρεσιών προς τον πολίτη και τις επιχειρήσεις.
- Καλύτερη ποιότητα ζωής.
- Εκπαιδευτικό σύστημα και έρευνα προσαρμοσμένα στην ψηφιακή εποχή.
- Δυναμική οικονομική ανάπτυξη.
- Αύξηση της απασχόλησης.

Ο βαθμός διείσδυσης της Κοινωνίας της Πληροφορίας διαφέρει από περιφέρεια σε περιφέρεια, αλλά δεδομένου ότι οι συνέπειες της θα είναι μακροπρόθεσμες στην ανάπτυξη και την ευημερία τους, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σχηματίσει δράσεις και πολιτικές στην κατεύθυνση της ανάπτυξής της σε όλες τις περιφέρειες. Συνεπώς οι πολιτικές

περιφερειακής ανάπτυξης από το 2000 και μετά έχουν βασιστεί στην Κοινωνία της Πληροφορίας καθώς θεωρήθηκε ότι η ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας εξαρτάται από τις δυνατότητές της να καινοτομήσει και ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο κοινωνικής συνοχής (ή και κοινωνικού αποκλεισμού εάν δεν είναι προσβάσιμες σε όλους. Η Κοινωνία της Πληροφορίας, πλέον αποτελεί βασικό μέρος των αναπτυξιακών προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων και είναι βασική προϋπόθεση ανάπτυξης των περιφερειών την σημερινή εποχή.

Δ. Την Περιφερειακή- Τοπική Ταυτότητα

Μια ακόμη σύγχρονη προσέγγιση στις θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης αποτελεί η δημιουργία μιας διακριτής περιφερειακής ταυτότητας. Οι πολιτικές για την ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας των περιφερειών έχουν συνήθως ως στόχο ένα ενδοπεριφερειακό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ή μια καινοτόμο δράση και στοχεύουν στην κατά το δυνατόν μεγαλύτερη γεωγραφική διάδοσή της. Σαν τελικό της στόχο, η διαδικασία δημιουργίας μιας διακριτής περιφερειακής ταυτότητας έχει είτε την προσέλκυση τουρισμού είτε την εξαγωγή ενός περιφερειακού προϊόντος. Σύμφωνα με έρευνα του BISER (Benchmarking the Information Society: e-Europe Indicators for European Regions), όπου συμμετείχαν τοπικοί και εθνικοί φορείς, από διάφορες χώρες, αρμόδιοι για την περιφερειακή ανάπτυξη, διαπιστώθηκε ότι είναι αναγνωρισμένη η αξία και η σημασία που έχει η διαμόρφωση περιφερειακής ταυτότητας στην χάραξη πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης.

Θεωρίες Επιχειρηματικής Ανάπτυξης

Σύμφωνα με τον Hisrich, επιχειρηματικότητα είναι «η διαδικασία δημιουργίας κάτι καινούργιου που έχει αξία, με την ορθολογική διαχείριση χρόνου, πόρων και ιδεών και την ανάληψη των συνοδευόμενων οικονομικών, κοινωνικών, ψυχολογικών κινδύνων, που προσφέρει ανταμοιβές (οικονομικές, ψυχολογικές) στον επιχειρηματία και γενικότερα στην κοινωνία». Ο όρος «επιχειρηματικότητα» περιλαμβάνει τη δεξιότητα της οργάνωσης, του σχεδιασμού και της υλοποίησης μιας ιδέας, προκειμένου να προσφερθεί στην αγορά ένα προϊόν ή μια υπηρεσία με τρόπο έξυπνο, πρωτότυπο, ανταγωνιστικό και αποτελεσματικό και εμπεριέχει και τις διαδικασίες ανακάλυψης των ευκαιριών καθώς και αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων. Ως έννοια αναπτύχθηκε για να εξηγήσει τις διαρθρωτικές αλλαγές και την ανάπτυξη των οικονομιών.

Για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας πρέπει να υπάρχουν κάποια συστατικά τα οποία θα στηρίξουν και θα ενισχύσουν τις προσπάθειες ανάπτυξης, όπως:

Υποδομές: Στον όρο υποδομές περιλαμβάνονται υποδομές πάσης φύσεως, όπως εκπαιδευτικές, μεταφορών, τεχνολογίας, υγείας κ.α. Οι υποδομές βοηθούν τους ηγέτες να χαράξουν μια σαφή στρατηγική και να υποστηρίξουν τις διαδικασίες ανάπτυξης.

Ανθρώπινο Δυναμικό: Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας γίνεται κατά κύριο λόγο από ανθρώπους

A. Θεωρία διάχυσης της γνώσης στην επιχειρηματικότητα (Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship)

Σύμφωνα με την θεωρία της διάχυσης της γνώσης στην επιχειρηματικότητα, η επιχειρηματικότητα είναι μια ενδογενής αντίδραση που προκαλείται από την αδυναμία εκμετάλλευσης νέων ιδεών από κρατικούς και μη οργανισμούς. Η αδυναμία αυτή μπορεί να οφείλεται είτε σε μη επαρκή επίπεδα γνώσης των νέων ιδεών και κατά συνέπεια ανεπάρκεια στις δυνατότητες εκμετάλλευσής τους, είτε σε μη επαρκή επίπεδα γνώσης των μηχανισμών της αγοράς. Το κενό αυτό που δημιουργείται ανάμεσα στην δυνατότητα που προσφέρεται από μια νέα ιδέα, μέχρι την πλήρη εκμετάλλευσή της ονομάζεται φίλτρο γνώσης (Knowledge filter) και δημιουργεί τις ευκαιρίες για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Σύμφωνα με την θεωρία, τα χαμηλά επίπεδα επιχειρηματικότητας καταλήγουν στην αδυναμία των ιδιωτικών επιχειρήσεων και των δημοσίων φορέων να δημιουργήσουν γνώση και στην ατομική αδυναμία να εκμεταλλευτούν τη γνώση.

B. Η θεωρία της δημιουργικής καταστροφής (Creative Deconstruction)

Η θεωρία αυτή έχει ως κύριους εκπροσώπους τον Schumpeter και τον Baumol και αντιμετωπίζει τον επιχειρηματία ως καινοτόμο και εμπνευστή, τον δημιουργό της δημιουργικής καταστροφής η οποία δημιουργεί αστάθεια, ανισορροπίες και οικονομική ανάπτυξη. Η δημιουργία δηλαδή της ανισορροπίας θεωρείται ως κάτι απαραίτητο ώστε να προκύψει οικονομική ανάπτυξη. Ο επιχειρηματίας, ο οποίος δημιουργεί την αστάθεια του συστήματος, θεωρείται ο καταλύτης για την διαδικασία της αναδιανομής των πόρων στην κατεύθυνση της πιο αποδοτικής λειτουργίας. Επίσης η προσέγγιση αυτή θεωρεί ότι η ανεργία προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στα επίπεδα της επιχειρηματικότητας, σε αντίθεση με άλλους θεωρητικούς που βρίσκουν ότι υπάρχουν θετικές επιπτώσεις. Ο επιχειρηματίας του Schumpeter παρουσιάζει νέες ιδέες, νέες διαδικασίες, νέα προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία επηρεάζουν και τελικά ανανεώνουν την οικονομική δραστηριότητα, όχι μόνο των

επιχειρήσεων και των βιομηχανιών, αλλά σε όλη την ευρύτερη χωρική ενότητα στην οποία εμφανίζονται.

Γ. Θεωρία της Ανακάλυψης ή Θεωρία της Σύνδεσης Ατόμου-Ευκαιρίας (The Discovery Theory- Individual/Opportunity Nexus Theory)

Η θεωρία αυτή εστίασε στην ύπαρξη, την ανακάλυψη και την εκμετάλλευση των ευκαιριών καθώς και στην επιρροή που ασκεί το άτομο και οι ευκαιρίες και πιστεύει πως:

- οι ευκαιρίες είναι αντικειμενικές,
- το άτομο (η κάθε ξεχωριστή προσωπικότητα) είναι μοναδική οντότητα και ότι
- οι επιχειρηματίες είναι παράγοντες ρίσκου.

Σύμφωνα με την θεωρία αυτή οι ευκαιρίες υπάρχουν μέσα στις αγορές και στις βιομηχανίες, ανεξάρτητα με το αν το άτομο είναι σε θέση να τις αναγνωρίσει, και ο επιχειρηματίας βρίσκεται μέσα σε αυτόν τον χώρο σχεδιάζοντας τις δράσεις του. Κατά συνέπεια εάν ο επιχειρηματίας γνωρίζει την δομή της αγοράς θα είναι σε θέση να προβλέψει τις ευκαιρίες που πρόκειται να εμφανιστούν.

Η δεύτερη βασική υπόθεση της θεωρίας είναι ότι τα άτομα είναι μοναδικά και βρίσκονται σε μια συνεχή κατάσταση επαγρύπνησης για την ανεύρεση νέων ευκαιριών. Προσπαθούν να εντοπίσουν ατέλειες τις αγορές οι οποίες μπορούν να γεννήσουν νέες δραστηριότητες και δεν είναι ορατές από όλους παρά την δεδομένη ύπαρξή τους.

Η τρίτη υπόθεση είναι ότι το ρίσκο είναι απαραίτητο κομμάτι της επιχειρηματικότητας.

Δ. Η Θεωρία της Δημιουργίας (Creative Theory)

Η θεωρία αυτή θέτει ως βασικούς παράγοντες τον επιχειρηματία και την δημιουργία της επιχείρησης. Και αυτή βασίζεται σε τρεις υποθέσεις:

- οι ευκαιρίες είναι υποκειμενικές,
- το άτομο δεν ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα,
- οι επιχειρηματίες εμπεριέχουν τον παράγοντα της αβεβαιότητας.

Σύμφωνα με την πρώτη υπόθεση, οι ευκαιρίες δημιουργούνται από μια σειρά αποφάσεων που λαμβάνονται για την εκμετάλλευση μιας πιθανής ευκαιρίας. Οι ευκαιρίες δεν είναι ανεξάρτητες από τους οικονομικούς παράγοντες, αλλά οι οικονομικοί παράγοντες είναι αυτοί που τις δημιουργούν. Η θεωρία της Δημιουργίας προϋποθέτει αβεβαιότητα και όχι ρίσκο και θεωρεί ότι υπό το καθεστώς αβεβαιότητας είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθούν και

να εντοπιστούν οι ευκαιρίες. Σε αυτές τις καταστάσεις οι ευκαιρίες θα πρέπει να δημιουργούνται και να βελτιστοποιούνται μέσα από αλληπάληλους ελέγχους.

Η δεύτερη υπόθεση θεωρεί ότι ο επιχειρηματίας δεν είναι ανεξάρτητος της ευκαιρίας, αλλά είναι αυτός που την δημιουργεί. Είναι επίσης αυτός που δημιουργεί συνθήκες για την εκμετάλλευση των αγαθών προτού γίνουν αντιληπτά τα οφέλη που μπορούν να προσκομίσουν.

Το τρίτο κομμάτι της θεωρίας κρίνει ότι η αβεβαιότητα και όχι το ρίσκο είναι απαραίτητη συνθήκη για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.

1.1 Η Περιφερειακή Ενότητα Δράμας

Η Περιφερειακή Ενότητα Δράμας δημιουργήθηκε το 2011 ως αποτέλεσμα του Προγράμματος Καλλικράτης και αντικατέστησε την προηγούμενη διοικητική μονάδα του νομού Δράμας. Είναι μία από τις εβδομήντα τέσσερις (74) Περιφερειακές Ενότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, που αποτελούν υποδιαίρεσεις των περιφερειών. Καταλαμβάνει ένα σημαντικό τμήμα του βορειοανατολικού άκρου του Ελλαδικού χώρου, ενώ τα βόρεια σύνορα της αποτελούν και τα σύνορα της Ελλάδας με τη γειτονική χώρα της Βουλγαρίας.

Διοικητικά υπάγεται στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και περιλαμβάνει το Δήμο Δοξάτου, Δράμας, Κάτω Νευροκοπίου, Παρανεστίου και Προσοτσάνης. Μεταξύ των υπολοίπων Περιφερειακών Ενοτήτων της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, αποτελεί την πλουσιότερη Π.Ε. από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος. Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του είναι ότι περιμετρικά περικλείεται από ορεινούς όγκους και συγκεκριμένα από βουνά της Ροδόπης στα βόρεια, του Μενικίου και του Ορβήλου στα δυτικά, του Παγγαίου στα νότια και τα όρη της Λεκάνης στα ανατολικά.

Η Περιφερειακή Ενότητα Δράμας λόγω της γεωγραφικής της θέσης, της απομόνωσης της από τον άξονα της Εγνατίας οδού, μακριά από θάλασσα και λιμάνια με έντονη την διαφοροποίηση μεταξύ του νότιου (πεδινού) τμήματος και του βόρειου (ορεινού) τμήματος επιδιώκει την άρση της απομόνωσης της και προσπαθεί να αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα.

Εικόνα 1: Οι Περιφέρειες της Ελλάδας

Εικόνα 2: Οι Περιφερειακές Ενότητες/Νομοί της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης

Εικόνα 3: Οι Δήμοι της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας

2 Πληθυσμιακοί/Κοινωνικοί Δείκτες

2.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του Μόνιμου Πληθυσμού της Χώρας μετά την αναθεώρηση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού - Κατοικιών του 2011 στις 20/03/2014, το σύνολο του πληθυσμού στην Ελλάδα ανέρχεται σε 10.816.286 άτομα και στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης οι κάτοικοι είναι 608.182. Ο πληθυσμός αποτελεί το πιο σημαντικό προγραμματικό μέγεθος του αναπτυξιακού και χωροταξικού σχεδιασμού, παραμένει όμως ένας από τους πλέον αστάθμητους παράγοντες.

Η θετική εξέλιξη του πληθυσμού συνδέεται με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, ενώ η πληθυσμιακή στασιμότητα, ή δυσμενέστερα, η μείωση του πληθυσμού, οδηγεί στην κοινωνική και οικονομική υποβάθμιση. Στο Χωροταξικό Σχέδιο της Π-ΑΜΘ εκτιμώνται οι προοπτικές εξέλιξης του πληθυσμού και τίθεται ως προγραμματικός στόχος, η αύξηση του πληθυσμού της Π-ΑΜΘ σε 720.000 κατοίκους το 2015. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Π-ΑΜΘ και των Περιφερειακών Ενοτήτων της, για τα έτη των απογραφών από το 1961 έως το 2011.

Από την αξιολόγηση των στοιχείων του Πίνακα 1 προκύπτει ότι, ο πληθυσμός της Π-ΑΜΘ τα έτη των απογραφών 2011 και 2001, παραμένει περίπου σταθερός, ίσως με 608.182 και 607.162 αντίστοιχα ή το 5,6% του πληθυσμού της Ελλάδας. Κατά τις απογραφές των ετών 1991 και 1981 ο πληθυσμός της Π-ΑΜΘ ανέρχεται σε 570.197 (5,6%) και 575.210 (5,9%) αντίστοιχα, ενώ τα έτη των απογραφών 1971 και 1961 ανέρχεται σε 542.184 (6,2%) και 618.312 (7,4%) αντίστοιχα. Ο πληθυσμός της Π-ΑΜΘ από το 1961 έως το 2011 παρουσιάζει μείωση 1,6% (10.130 κατοίκους) ενώ το αντίστοιχο διάστημα ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξάνεται κατά 28,9% (2.426.644 κατοίκους). Ειδικότερα, ο πληθυσμός της Π-ΑΜΘ το διάστημα 1961 - 1991 μειώνεται κατά 7,8% (48.115 κατοίκους), ενώ το ίδιο διάστημα (1961 - 1991) ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξάνεται κατά 21,8% (1.828.582 κατοίκους). Ακολούθως, το διάστημα 1991 - 2011, ο πληθυσμός της Π-ΑΜΘ αυξάνεται κατά 6,7% (37.985 κατοίκους) ενώ ο πληθυσμός της Ελλάδας, για το ίδιο διάστημα (1991 - 2011), αυξάνεται κατά 5,8% (591.805 κατοίκους).

Αντίθετα, σημαντικότερη μείωση (18,8% ή 22.719 κατοίκους) το διάστημα 1961 - 2011 καταγράφει ο πληθυσμός της Π.Ε. Δράμας ο οποίος από 121.006 κατοίκους (19,6%) το 1961 μειώνεται σε 98.287 κατοίκους (16,2%) το 2011 κατατασσόμενος πλέον, με βάση το μέγεθος του πληθυσμού, στην τελευταία θέση μεταξύ των πέντε Π.Ε. της Π-ΑΜΘ από την τρίτη θέση που κατατασσόταν το 1961. Μικρές μεταβολές το διάστημα 1961 - 2011

παρουσιάζει ο πληθυσμός της Π.Ε. Ροδόπης, ο οποίος σύμφωνα με την απογραφή του 2011 συγκεντρώνει 112.039 κατοίκους (18,4%) με την μικρότερη τιμή, 104.073 κατοίκους (18,3%) να καταγράφεται το 1991. Η εξέλιξη του πληθυσμού των Π.Ε. της Π-ΑΜΘ τα έτη των απογραφών από το 1961 έως το 2011 παρουσιάζεται στο Γράφημα 2 και η μεταβολή του πληθυσμού της Ελλάδας, της Π-ΑΜΘ και των Περιφερειακών Ενοτήτων της, την περίοδο 1961 - 2011 και 1991 - 2011.

Οι έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων (Αλεξανδρούπολη, Καβάλα, Κομοτηνή, Ξάνθη, Δράμα) και η Ορεστιάδα συγκεντρώνουν το 61,2% (372.151 κατοίκους) του πληθυσμού της Π-ΑΜΘ ενώ οι Δήμοι Σαμοθράκης και Παρανεστίου συγκεντρώνουν λιγότερο του 1,0% του πληθυσμού της Π-ΑΜΘ, 2.859 κατοίκους (0,5%) η Σαμοθράκη και 3.901 κατοίκους (0,6%) το Παρανέστι.

Ο νόμιμος πληθυσμός της χώρας εμφανίζεται στην απογραφή του 2011 μικρότερος κατά 303.270 κατοίκους. Η πληθυσμιακές εξελίξεις 2001- 2011, σε επίπεδο νόμιμου πληθυσμού, δεν είναι συμμετρικές και ομοιόμορφες σε όλη τη χώρα.

Σε επίπεδο περιφερειών, η κεντρική Μακεδονία και το Νότιο Αιγαίο είναι οι περιφέρειες που παρουσιάζουν θετική εξέλιξη ενώ η Δυτική Ελλάδα παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μείωση τόσο ποσοστιαία όσο και σε απόλυτους αριθμούς.

Η Περιφέρεια ΑΜΘ διατήρησε στη δεκαετία 2001-2011 τον πληθυσμό της, τη στιγμή που σε εθνικό επίπεδο καταγράφηκε για πρώτη φορά μείωση πληθυσμού (1991 και 2001 αύξηση κατά 7,1% και 2001 - 2011 αύξηση κατά 0,54%).

Σύμφωνα με τις απογραφές της ΕΛΣΤΑΤ του 2011, 2001 και 1991 ο συνολικός μόνιμος πληθυσμός ανά Περιφερειακή Ενότητα διαχρονικά παραμένει σχετικά σταθερός.

Σε επίπεδο οικισμών οι έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων (Αλεξανδρούπολη, Καβάλα, Κομοτηνή, Ξάνθη, Δράμα) και η Ορεστιάδα συγκεντρώνουν το 61,2% (372.151 κατοίκους) του πληθυσμού της Π-ΑΜΘ ενώ οι Δήμοι Σαμοθράκης και Παρανεστίου συγκεντρώνουν λιγότερο του 1,0% του πληθυσμού της Π-ΑΜΘ, 2.859 κατοίκους (0,5%) η Σαμοθράκη και 3.901 κατοίκους (0,6%) το Παρανέστι. Σε γενικές γραμμές διατηρούνται υψηλά ποσοστά πληθυσμιακής αύξησης το 2011, αν και με μειούμενο ρυθμό σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία.

Πίνακας 1: Μεταβολή πληθυσμού των πρωτευουσών των Περιφερειακών Ενοτήτων στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης στο διάστημα 2001-2011

Οικισμοί	Μόνιμος Πληθυσμός		Μεταβολή 2001-2011
	2001	2011	
Καβάλα	58.663	54.027	- 7,9 %
Αλεξανδρούπολη	48.885	57.812	+ 18,2 %
Ξάνθη	45.111	56.122	+ 24,4 %
Κομοτηνή	43.326	50.990	+ 7,52 %
Δράμα	42.501	44.823	+ 5,46 %
Ορεστιάδα	15.246	18.426	+ 20,8 %

Την εικοσαετία '61 – '81 σημειώθηκε η μεγαλύτερη πληθυσμιακή μείωση στην Περιφερειακή Ενότητα Δράμας, η οποία έφτασε το 21,68%. Την ίδια χρονική περίοδο μειώθηκε και ο πληθυσμός σε επίπεδο Περιφέρειας, αλλά η μείωση ήταν σαφώς μικρότερη (6,97%). Από το 1971 και έπειτα τόσο η Π.Ε. Δράμας όσο και η Περιφέρεια αρχίζει να ανακάμπτει. Αλλά σε τελική ανάλυση συγκρίνοντας τους πληθυσμούς κατά την περίοδο 1961 και 2001 προκύπτει ότι η Π.Ε. Δράμας έχει χάσει σημαντικό μέρος του πληθυσμού του (14,07%) που πολύ δύσκολα θα μπορέσει να αναπληρώσει, σε αντιδιαστολή με την πληθυσμιακή εξέλιξη σε επίπεδο Περιφέρειας που σημειώνει αύξηση κατά 2,27%. Ακόμη προκύπτει ότι την τελευταία δεκαετία '01 – '11 ο πληθυσμός μειώθηκε κατά 5,2% στην Π.Ε. Δράμας ενώ σε επίπεδο περιφέρειας αυξήθηκε κατά 16,3%. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη μικρή αύξηση ή και μείωση του πληθυσμού στις υπόλοιπες περιοχές της Π.Ε. υποδεικνύει μια τάση εσωτερικής μετανάστευσης προς περιοχές που βρίσκονται περιμετρικά της πρωτεύουσας της Π.Ε.. Φαίνεται ότι οι ορεινές περιοχές της Π.Ε. εγκαταλείπονται και ο πληθυσμός μεταφέρεται στις γύρω περιοχές της πόλης της Δράμας ή και σε άλλες γειτονικές πόλεις. Η κατάσταση αυτή στην ορεινή – ημιορεινή ζώνη φτάνει σε κρίσιμα σημεία, ώστε η δομή της πυραμίδας να αποτελεί πλέον σοβαρό εμπόδιο για οποιαδήποτε προσπάθεια στοιχειώδους ανάπτυξης.

2.2 Δείκτης Γήρανσης και προσδόκιμο ζωής

Ο δείκτης γήρανσης πληθυσμού είναι ένας δείκτης μέτρησης της δημογραφικής γήρανσης και δίνεται από το μαθηματική σχέση: Μόνιμος πληθυσμός ηλικίας 65 ετών και άνω * 100 / Μόνιμος πληθυσμός ηλικίας 0-14 ετών.

Οι δείκτες γήρανσης του πληθυσμού σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία παρουσιάζονται ακολούθως:

Πίνακας 2: Δείκτες γήρανσης 1991-2001

Έτος	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΛΛΑΔΑ	73,7	76,9	80,2	83,5	87,0	90,8	94,9	99,1	103,6	108,6	112,4
ΠΑΜΘ	67,3										114,5

Πίνακας 3: Δείκτες γήρανσης 2002-2012

Έτος	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΛΛΑΔΑ	115,4	118,9	122,0	124,7	126,6	127,7	128,3	128,8	130,4	133,1	135,8
ΠΑΜΘ										138,3	

Από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων προκύπτει για την περίοδο 1991 - 2012 σημαντικότερη αύξηση (άνω του 100%) του δείκτη γήρανσης, τόσο στην Ελλάδα (από 73,7% το 1991 σε 112,4% το 2001 και σε 135,8% το 2012) όσο και στην Π-ΑΜΘ (από 67,3% το 1991 σε 114,5% το 2001 και σε 138,3% το 2011) με το δείκτη γήρανσης της Π-ΑΜΘ να είναι για τα έτη 2001 και 2011 μεγαλύτερος του δείκτη γήρανσης της Ελλάδας.

Σε ότι αφορά στο προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση των ανδρών και των γυναικών, καταγράφεται από το 1991 έως το 2011 σημαντική αύξηση, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Π-ΑΜΘ. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση των ανδρών αυξάνεται την περίοδο 1991 - 2011 στην Ελλάδα κατά 3,6 έτη (από 75,1 έτη σε 78,7 έτη) και στην Π-ΑΜΘ κατά 3,5 έτη (από 72,8 έτη σε 76,3 έτη).

Αντίστοιχα το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση των γυναικών αυξάνεται την περίοδο 1991 - 2011 στην Ελλάδα κατά 3,3 έτη (από 79,8 έτη σε 83,1 έτη) και στην Π-ΑΜΘ κατά 3,1 έτη (από 78,0 έτη σε 81,1 έτη). Αξίζει να σημειωθεί ότι το προσδόκιμο ζωής των γυναικών είναι σημαντικά (5 έτη περίπου) μεγαλύτερο από το προσδόκιμο ζωής των ανδρών.

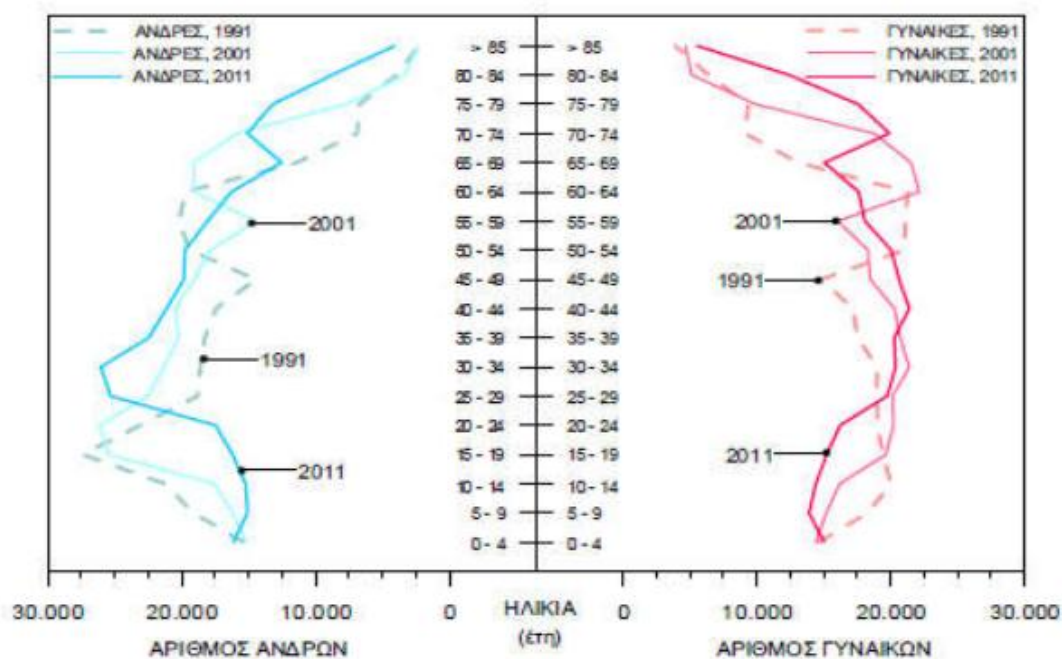
2.3 Ηλικιακή Διάρθρωση

Η πληθυσμιακή πυραμίδα της Π-ΑΜΘ και η μεταβολή του ποσοστού πληθυσμού των ομάδων ηλικιών α) μικρότερης των 15 ετών, β) από 15 έως 64 ετών και γ) μεγαλύτερης των 64 ετών, της Ελλάδας και της Π-ΑΜΘ για τα έτη 1991, 2001 και 2011 παρουσιάζονται στο γράφημα που ακολουθεί αντίστοιχα.

Από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων προκύπτει, για την περίοδο 1991 - 2011, μείωση του πληθυσμού με ηλικία μικρότερη των 15 ετών, στην Ελλάδα κατά 16,7% και στην Π-ΑΜΘ κατά 17,4%. Επίσης, καταγράφεται αύξηση του πληθυσμού με ηλικία μεγαλύτερη των 64 ετών, στην Ελλάδα κατά 54,6% και στην Π-ΑΜΘ κατά 69,8% ενώ η ομάδα ηλικιών 15 - 64

ετών αυξάνεται στην Ελλάδα κατά 9,9% ενώ στην Π-ΑΜΘ εμφανίζει μικρή αύξηση κατά 1,4%.

Γράφημα 1: Πληθυσμιακή πυραμίδα για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης για τα έτη 1991,2001 και 2011

Ειδικότερα, για το έτος 2011, το ποσοστό των ομάδων πληθυσμού για την Ελλάδα, την Π-ΑΜΘ και τις Περιφερειακές Ενότητες της, παρουσιάζεται στο γράφημα 11. Ο πληθυσμός με ηλικία μικρότερη των 15 ετών ανέρχεται στην Ελλάδα σε 14,3% και στην Π-ΑΜΘ σε 14,8%. Στην Π.Ε. Ξάνθης καταγράφεται το μεγαλύτερο ποσοστό (18,6%) πληθυσμού ηλικίας μικρότερης των 15 ετών και στην Π.Ε. Δράμας το μικρότερο (13,8%). Επίσης, ο πληθυσμός με ηλικία 15 - 64 ετών ανέρχεται στην Ελλάδα σε 66,4% και στην Π-ΑΜΘ σε 64,7%. Στην Π.Ε. Ροδόπης καταγράφεται το μεγαλύτερο ποσοστό (66,4%) πληθυσμού ηλικίας 15 - 64 ετών και στην Π.Ε. Δράμας το μικρότερο (63,3%). Ο πληθυσμός με ηλικία μεγαλύτερη των 64 ετών ανέρχεται στην Ελλάδα σε 19,3% και στην Π-ΑΜΘ σε 20,5%. Στην Π.Ε. Ξάνθης καταγράφεται το μικρότερο ποσοστό (15,1%) πληθυσμού ηλικίας μεγαλύτερης των 64 ετών και στην Π.Ε. Δράμας το μεγαλύτερο (22,9%).

3 Οικονομικοί Δείκτες

3.1 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)

Προκειμένου να αποδοθεί η εικόνα της οικονομικής εξέλιξης της Π.Ε. Δράμας, τόσο διαχρονικά όσο και σε σύγκριση με την αντίστοιχη εξέλιξη της Ελλάδας, της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, αλλά και των λοιπών Π.Ε. της Περιφέρειας, θα χρησιμοποιηθεί ως μέτρο σύγκρισης η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, καθώς αποτελεί το πλέον αξιόπιστο διαθέσιμο δείκτη για το παραγόμενο προϊόν της περιφερειακής και αστικής οικονομίας.

Η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης συμβάλει στην προσέγγιση της πιθανής μελλοντικής εξέλιξης κατά τα επόμενα έτη, εφόσον βέβαια, οι τάσεις παραμείνουν αναλλοίωτες και η αστική οικονομία συνεχίσει να παρουσιάζει τις ίδιες τάσεις με το παρελθόν, αλλά και στην ταυτοποίηση αποφασιστικών παραγόντων που θα πρέπει να μεταβληθούν προκειμένου να επιτευχθεί αύξηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας της Π.Ε. Δράμας στα πλαίσια της σύγκλισης με τις υπόλοιπες Περιφερειακές Ενότητες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι χρονοσειρές της ΑΠΑ που δημοσιεύονται από την ΕΛΣΤΑΤ αποτελούν την πλέον έγκυρη πηγή στην Ελλάδα για την ανάλυση των οικονομικών στοιχείων σε επίπεδο Π.Ε., φτάνοντας σε επίπεδο διψήφιας κλαδικής κατηγοριοποίησης και διακρίνονται, από πλευράς κάλυψης, σε δύο χρονικές περιόδους. Τα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν, κατ' αρχήν, την εικοσιπενταετία 1970 – 1994, και, κατόπιν, τα αντίστοιχα της περιόδου μετά το 1995, εξαιτίας της τροποποίησης της μεθόδου υπολογισμού του ΑΕΠ στα πλαίσια της καθιέρωσης διεθνώς της εθνικολογιστικής τεχνικής ESA '95. Συνεπώς, η ανάλυση επικεντρώνεται σε δυο διαφορετικές περιόδους (πριν και μετά το 1995), χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα άμεσης και ευθείας σύγκρισης μεταξύ τους.

Για την περίοδο 1995 - 2005, παρατηρούνται κοινοί ρυθμοί αύξησης μεταξύ της Π.Ε. Δράμας, Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης και Χώρας, εκτός της διετίας 1996 - 1997 όπου ο ρυθμός ανάπτυξης της Περιφέρειας και της Χώρας είναι της τάξης του 8-10%, αντίθετα στην Π.Ε. Δράμας σημειώνεται σημαντική μείωση της τάξης του 9%. Ο μεγαλύτερος ρυθμός αύξησης σε νομαρχιακό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο σημειώνεται μετά το 1998 καθώς μέχρι τότε δεν είχε αφομοιωθεί από την εθνική και περιφερειακή οικονομία η πλήρης αναμενόμενη επίδραση της υλοποίησης του Β' Κοινοτικού Πλαισίου στήριξης. Ωστόσο διαχρονικά παρατηρείται ικανοποιητική αύξηση του νομαρχιακού προϊόντος κατά 85,4%, ποσοστό χαμηλό σε σχέση με τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης σε περιφερειακό (100%) και εθνικό επίπεδο (96,47%).

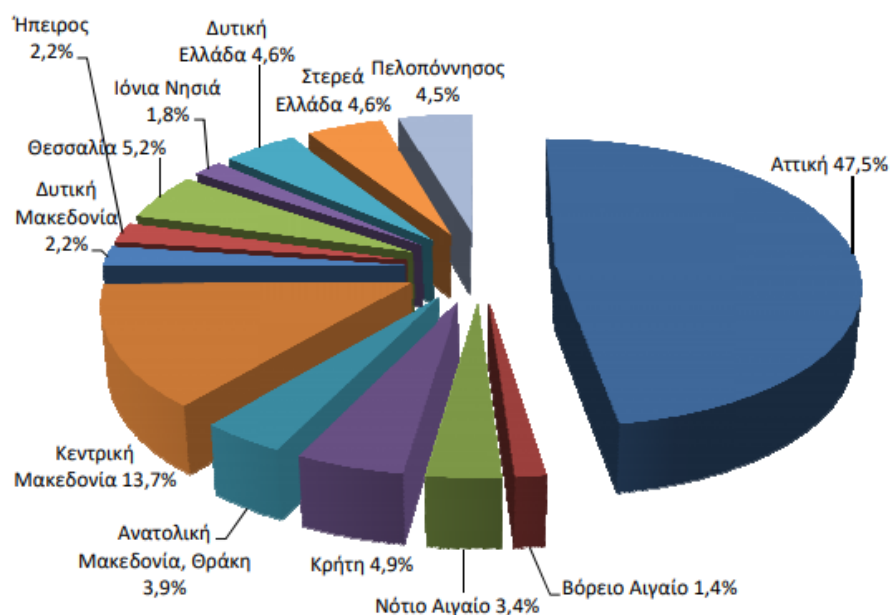
Πίνακας 4: Συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά περιφέρεια, σε εκατομμύρια ευρώ και τρέχουσες τιμές

Περιφέρειες	Συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία																
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
Αττική	57,295	61,372	67,267	74,014	81,934	84,400	92,450	98,806	103,129	103,722	97,566	88,720	81,899	77,737	76,056	74,671	73,206
Βόρειο Αιγαίο	1,695	1,808	1,888	2,234	2,380	2,511	2,694	2,915	3,104	3,036	2,813	2,587	2,367	2,282	2,256	2,213	2,143
Νότιο Αιγαίο	4,289	4,514	4,601	5,189	5,683	5,979	6,360	6,778	7,230	6,795	6,391	5,802	5,373	5,307	5,341	5,408	5,220
Κρήτη	6,163	6,721	7,207	7,896	8,732	8,856	9,475	9,880	10,433	10,291	9,592	8,537	7,817	7,597	7,761	7,846	7,622
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	5,252	5,590	5,963	6,465	6,866	7,061	7,214	7,856	8,350	8,321	8,124	7,161	6,698	6,213	6,079	6,035	6,024
Κεντρική Μακεδονία	17,712	19,142	20,160	21,994	24,084	24,134	26,184	28,185	29,427	29,005	26,805	24,683	22,807	21,440	21,011	21,132	21,155
Δυτική Μακεδονία	2,900	3,145	3,473	3,880	4,119	4,272	4,365	4,392	4,243	4,505	4,399	4,234	4,175	3,901	4,004	3,832	3,418
Θεσσαλία	6,662	7,195	7,743	8,867	9,380	9,181	9,936	10,367	10,768	10,564	9,570	8,746	8,411	8,040	8,056	8,087	8,042
Ήπειρος	344	371	375	405	361	376	312	295	280	300	295	272	274	264	291	316	291
Ιόνια Νησιά	2,399	2,615	2,654	3,051	3,256	3,401	3,571	3,780	3,996	3,756	3,526	3,057	2,881	2,720	2,750	2,764	2,727
Δυτική Ελλάδα	6,153	6,604	7,189	7,870	8,547	8,728	9,506	9,918	10,042	9,737	9,426	8,444	7,916	7,339	7,244	7,206	7,010
Στερεά Ελλάδα	6,920	7,373	7,600	8,211	8,467	8,740	8,963	9,317	9,613	9,304	8,747	8,148	7,625	7,162	6,993	7,033	7,144
Πελοπόννησος	5,709	6,152	6,515	6,981	7,334	7,507	8,084	8,636	8,926	8,863	8,329	7,738	7,309	6,960	6,864	6,918	6,876
Σύνολο χώρας	126,181	135,470	145,797	160,513	174,773	178,821	193,047	205,267	213,819	212,391	199,644	181,909	168,979	160,237	157,913	156,613	154,044

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) σε επίπεδο Περιφέρειας (NUTS II αφορούν την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία για το έτος 2016. Η διαχρονική εξέλιξη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης και την Περιφερειακή Ενότητα Δράμας αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα.

Όσον αφορά στη συμμετοχή των περιφερειών στη δημιουργία της ΑΠΑ, το μεγαλύτερο μερίδιο κατέχει η Αττική με 47,5% και ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με 13,7%, ενώ τη μικρότερη συμμετοχή έχουν τα Ιόνια Νησιά με 1,8% και το Βόρειο Αιγαίο με 1,4%.

Γράφημα 2: Συμμετοχή Περιφερειών στην ΑΠΑ, 2016

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί το βασικό παραγωγικό τομέα της: το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας ανέρχεται σε 6,2% (ποσοστό διπλάσιο του εθνικού μέσου όρου), αντιπροσωπεύει το 26% της συνολικής απασχόλησης, ενώ συμμετέχει και με περίπου 40% στις συνολικές εξαγωγές της Περιφέρειας.

Ακόμη πιο σημαντική ωστόσο, είναι η διασύνδεσή του με τους άλλους τομείς της οικονομίας (δευτερογενής, τριτογενής): εάν αυτή συνυπολογιστεί, τότε η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα είναι ακόμη μεγαλύτερη από την επίσημα καταγεγραμμένη. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη, ο αγροτικός τομέας συμβάλει άμεσα στην αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ κατά 300 εκατ. €, μόνο από την εισροή επιδοτήσεων, ενώ το 14% αυτού διαχέεται σε τομείς πέραν του πρωτογενούς.

Παρόλα αυτά, ενώ για το σύνολο της χώρας το 2010 εμφανίζεται περαιτέρω μείωσή της σε σχέση με το προηγούμενο έτος, στην Περιφέρεια ΑΜΘ, υπάρχουν ενδείξεις αντιστροφής,

με την ΑΠΑ να είναι αυξημένη κατά 5 εκατ. €. Ενδοπεριφερειακά, τρεις Π.Ε. (Καβάλας, Δράμας και Ξάνθης) εμφανίζουν αύξηση της ΑΠΑ κατά το τελευταίο έτος, αντίθετα από τις Π.Ε. Ροδόπης και Έβρου, όπου το 2010 καταγράφεται το χαμηλότερο ύψος ΑΠΑ της τελευταίας δεκαετίας.

Ο πρωτογενής τομέας εμφανίζει σημαντική τάση συρρίκνωσης την τελευταία δεκαετία, ιδιαίτερα δε μετά την τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ (ενδιάμεση αναθεώρηση του 2003) όταν και υιοθετήθηκε η Ενιαία Αποδεσμευμένη Ενίσχυση (ΕΑΕ). Είναι χαρακτηριστικό ότι η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια, από 709 εκατ. €. Το 2001, υποχώρησε στα 682 εκατ. € το 2005 και ακόμη περισσότερο το 2010 (463 εκατ. €). Υπάρχουν ορισμένες εκτιμήσεις ότι με αφορμή την οικονομική κρίση και την αυξανόμενη ανεργία, ολοένα και περισσότεροι θα στρέφονται στον πρωτογενή τομέα με αποτέλεσμα την αντιστροφή της τάσης συρρίκνωσης του παραγόμενου προϊόντος της γεωργίας, ωστόσο αυτό δεν έχει επιβεβαιωθεί οριστικά: Το 2010 η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, τόσο για το σύνολο της χώρας, όσο και για την Περιφέρεια ΑΜΘ είναι μικρότερη από ότι το 2008 (έτος έναρξης της κρίσης).

Περιφέρειες και νομοί	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία																
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
ΕΛΛΑΔΑ	7,677	7,918	8,152	8,945	8,282	8,536	6,974	7,068	6,793	6,663	6,519	6,109	6,191	5,794	6,070	6,730	6,313
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	2,806	2,950	2,949	3,149	3,008	3,130	2,388	2,575	2,434	2,364	2,273	2,252	2,212	2,153	2,208	2,355	2,263
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	644	678	629	751	665	690	497	570	499	490	501	480	475	464	451	461	478
Έβρος	175	178	159	199	169	185	113	129	121	112	117	113	106	112	110	104	114
Ξάνθη	102	126	89	116	108	108	88	88	79	77	76	72	76	72	70	74	68
Ροδόπη	148	139	138	165	146	146	79	101	91	96	92	99	92	90	87	89	91
Δράμα	101	110	116	129	118	120	99	114	98	99	102	93	95	93	91	101	105
Θάσος, Καβάλα	119	125	127	141	124	132	118	137	110	105	113	103	106	98	93	93	100
Κεντρική Μακεδονία	1,544	1,612	1,631	1,688	1,690	1,757	1,330	1,440	1,404	1,327	1,247	1,262	1,236	1,196	1,220	1,258	1,187
Ημαθία	267	303	298	273	291	301	263	288	300	268	255	265	259	264	269	226	213
Θεσσαλονίκη	318	331	329	376	371	382	286	300	284	277	246	246	239	236	243	278	268
Κιλκίς	134	147	135	152	147	163	101	117	111	100	86	84	78	74	70	79	73
Πέλλα	284	312	345	277	305	324	291	312	334	274	268	275	275	254	268	279	257
Πιερία	125	128	136	153	139	157	106	104	94	118	109	118	102	99	94	103	103
Σέρρες	301	286	279	321	287	294	188	223	202	201	196	189	187	188	184	201	192
Χαλκιδική	114	106	108	136	149	135	94	97	80	89	87	85	96	80	92	92	80
Δυτική Μακεδονία	274	288	314	305	290	307	249	269	251	246	230	238	227	229	246	320	308
Γρεβενά	45	45	44	44	39	39	27	33	31	26	28	27	26	25	27	28	28
Κοζάνη	99	104	116	107	104	113	83	92	89	87	80	80	83	83	91	141	140
Καστοριά	49	52	64	67	55	57	58	59	57	55	52	57	54	54	59	60	53
Φλώρινα	81	87	91	88	93	98	81	86	75	77	70	75	63	67	68	91	87
Ήπειρος	344	371	375	405	361	376	312	295	280	300	295	272	274	264	291	316	291
Άρτα	90	103	115	121	84	98	85	82	67	77	74	77	73	77	88	82	75
Πρέβεζα	100	96	94	96	104	90	87	83	79	81	82	76	74	67	76	91	81
Θεσπρωτία	44	52	49	52	53	59	45	46	53	55	61	44	43	40	41	48	43
Ιωάννινα	109	120	117	136	120	129	95	84	81	87	78	75	83	81	87	94	92

	Όρυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης																
Περιφέρειες και νομοί	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
ΕΛΛΑΔΑ	17,641	19,849	21,473	22,389	23,353	24,099	25,459	26,864	27,176	25,825	22,368	22,016	21,571	21,791	21,493	21,835	22,376
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,140	5,712	6,067	6,454	6,609	6,753	6,988	7,454	7,415	7,378	6,696	6,592	6,511	6,399	6,465	6,412	6,307
Αν.Μακεδονία, Θράκη	796	933	1,025	1,069	1,040	1,062	1,092	1,159	1,245	1,277	1,067	1,031	985	971	943	993	1,070
Έβρος	119	124	153	185	171	167	188	203	184	171	157	155	155	153	153	167	179
Ξάνθη	169	196	184	211	196	191	197	214	227	192	165	162	155	148	145	154	167
Ροδόπη	143	188	211	234	223	250	261	283	292	309	221	219	204	191	178	188	247
Δράμα	154	210	226	208	189	190	222	217	218	233	201	183	179	190	186	205	189
Θάσος, Καβάλα	210	216	251	231	261	265	224	242	324	372	323	312	293	289	281	279	288
Κ. Μακεδονία	3,004	3,310	3,317	3,428	3,582	3,427	3,704	4,213	4,332	3,970	3,542	3,448	3,294	3,237	3,185	3,287	3,461
Ημαθία	235	265	273	246	261	278	292	269	255	253	260	230	230	236	224	263	242
Θεσσαλονίκη	2,071	2,278	2,334	2,435	2,516	2,372	2,596	2,911	3,022	2,744	2,418	2,372	2,260	2,191	2,156	2,216	2,373
Κιλκίς	129	155	151	143	161	157	168	229	245	227	197	192	181	184	183	183	195
Πέλλα	173	205	189	198	212	210	200	296	295	273	238	235	225	220	217	221	231
Πιερία	119	130	101	128	128	126	125	143	147	137	128	125	120	124	128	128	133
Σέρρες	171	172	176	180	193	180	198	223	226	209	187	182	177	183	180	181	194
Χαλκιδική	106	105	93	99	110	105	124	142	141	127	113	111	101	99	96	95	94
Δ. Μακεδονία	1,045	1,126	1,332	1,550	1,584	1,842	1,754	1,607	1,373	1,680	1,677	1,704	1,830	1,793	1,945	1,743	1,357
Γρεβενά	6	6	6	7	8	9	12	13	13	11	10	11	11	13	17	16	18
Κοζάνη	770	842	988	1,160	1,182	1,379	1,305	1,172	1,002	1,248	1,259	1,263	1,391	1,366	1,445	1,305	995
Καστοριά	58	53	72	55	54	58	63	79	83	80	65	79	76	72	75	77	80
Φλώρινα	211	225	265	328	341	395	375	343	274	341	343	350	351	342	408	345	264
Ήπειρος	295	343	393	407	402	421	437	475	466	450	410	408	402	399	392	389	419
Άρτα	59	67	82	100	94	105	100	108	94	96	98	86	94	99	95	93	101
Πρέβεζα	37	43	49	50	40	41	57	61	59	53	50	53	52	49	50	46	47
Θεσπρωτία	18	21	24	25	24	24	27	29	30	34	30	31	30	27	27	27	27

Ιωάννινα	181	212	238	232	245	251	254	277	283	268	232	238	227	224	220	223	244
----------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

	'Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης (εκ των οποίων μεταποίηση)																
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
Περιφέρειες και νομοί	13,408	15,127	16,078	16,378	16,943	17,108	18,427	19,695	20,578	18,146	16,356	16,175	15,377	15,251	15,019	15,347	16,222
ΕΛΛΑΔΑ	3,418	3,842	3,939	4,066	4,115	4,051	4,360	4,849	5,119	4,628	4,218	4,175	3,955	3,907	3,832	3,916	4,144
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	574	691	745	751	712	713	759	854	947	893	807	768	719	707	692	708	749
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	101	105	118	152	135	132	153	168	145	126	122	123	118	117	114	117	123
Έβρος	136	157	154	181	166	163	169	187	195	156	145	138	132	130	127	130	139
Ξάνθη	74	110	119	120	110	122	138	177	190	154	137	130	122	120	118	120	127
Ροδόπη	110	160	164	127	106	104	143	148	167	171	148	136	128	123	121	124	133
Δράμα	153	160	190	171	195	192	156	174	250	286	256	241	219	216	213	217	227
Θάσος, Καβάλα	2,533	2,812	2,804	2,906	3,003	2,916	3,135	3,475	3,646	3,237	2,945	2,897	2,741	2,717	2,666	2,724	2,883
Κεντρική Μακεδονία	202	227	229	189	202	216	233	203	208	185	169	169	164	163	158	163	174
Ημαθία	1,743	1,932	1,968	2,070	2,119	2,038	2,223	2,398	2,539	2,252	2,048	2,007	1,889	1,875	1,843	1,880	1,985
Θεσσαλονίκη	123	149	144	138	155	152	160	219	235	217	187	183	173	171	167	171	182
Κιλκίς	153	179	166	177	189	190	175	259	261	231	209	206	196	193	187	193	206
Πέλλα	107	116	86	112	110	104	106	121	126	112	108	110	105	105	102	105	110
Περιία	152	152	153	157	162	154	166	190	191	169	156	155	150	149	147	150	161
Σέρρες	53	57	58	62	66	63	72	85	86	71	68	67	64	62	61	63	66
Χαλκιδική	124	118	139	149	143	154	181	207	212	202	173	205	196	189	186	190	202
Δυτική Μακεδονία	5	5	6	6	7	8	11	12	12	10	8	10	10	10	10	10	10
Γρεβενά	51	50	52	70	62	65	76	79	78	80	71	82	79	78	76	76	82
Κοζάνη	52	48	66	51	49	51	58	75	77	74	61	75	73	68	68	70	74
Καστοριά	15	15	16	22	25	30	36	42	46	38	32	37	34	33	33	34	36
Φλώρινα	187	221	251	260	258	267	285	312	313	295	293	305	299	294	288	294	309
Ήπειρος	34	40	47	59	55	58	56	72	68	60	64	68	64	62	62	63	66

Άρτα	30	36	41	41	32	32	45	48	45	40	41	42	41	40	39	40	42
Πρέβεζα	11	13	16	16	15	16	17	18	19	21	22	23	23	22	22	22	24
Θεσπρωτία	112	132	147	144	155	162	167	173	182	173	167	173	171	169	166	168	177
Ιωάννινα																	

3.2 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2016 και τα αναθεωρημένα για το 2015, στις 16.378 ευρώ ανήλθε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στη χώρα το 2016, οριακά μειωμένο (0,02%) σε σύγκριση με τις 16.381 ευρώ το 2015.

Το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ καταγράφεται στην Αττική με 22.204 ευρώ (-0,1% σε σχέση με το 2015) και στις επόμενες δύο θέσεις στο σύνολο των περιφερειών είναι το Νότιο Αιγαίο με 17.769 ευρώ (-2,8%) και τα Ιόνια Νησιά με 15.182 ευρώ (+0,3%). Ακολουθούν, η Στερεά Ελλάδα με 14.727 ευρώ (+3%), η Δυτική Μακεδονία με 14.361 ευρώ (-8,9%), η Κρήτη με 13.811 ευρώ (-1,8%), η Πελοπόννησος με 13.579 ευρώ (+1%), η Κεντρική Μακεδονία με 12.880 ευρώ (+1,7%), η Θεσσαλία με 12.662 ευρώ (+1,2%), το Βόρειο Αιγαίο με 12.266 ευρώ (-3,4%), η Δυτική Ελλάδα με 12.058 ευρώ (-0,8%), η Ήπειρος με 11.785 ευρώ (+1,5%) και η Ανατολική Μακεδονία- Θράκη με 11.432 ευρώ (+1,3%). Εν κατακλείδι, διαφορά μεταξύ της πλουσιότερης (Αττική) και της φτωχότερης (Ανατολική Μακεδονία-Θράκη) περιφέρειας της χώρας είναι 6.337 ευρώ.

Πίνακας 5: Μεταβολή Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος την περίοδο 2015-2016

Περιφέρειες	2015*	2016*	Μεταβολή %
Αττική	22.229	22.204	-0,1%
Βόρειο Αιγαίο	12.700	12.266	-3,4%
Νότιο Αιγαίο	18.280	17.769	-2,8%
Κρήτη	14.058	13.811	-1,8%
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	11.281	11.432	1,3%
Κεντρική Μακεδονία	12.664	12.880	1,7%
Δυτική Μακεδονία	15.761	14.361	-8,9%
Ήπειρος	11.613	11.785	1,5%
Θεσσαλία	12.513	12.662	1,2%
Ιόνια Νησιά	15.143	15.182	0,3%
Δυτική Ελλάδα	12.159	12.058	-0,8%
Στερεά Ελλάδα	14.296	14.727	3,0%
Πελοπόννησος	13.449	13.579	1,0%
ΕΛΛΑΔΑ	16.381	16.378	0,0%

Πίνακας 6: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, σε εκατομμύρια ευρώ και τρέχουσες τιμές

Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
ΕΛΛΑΔΑ	141.247	152.194	163.461	178.905	193.716	199.242	217.862	232.695	241.990	237.534	226.031	207.029	191.204	180.654	178.656	177.258	176.488
Αττική	64.136	68.948	75.417	82.494	90.815	94.039	104.334	112.008	116.717	116.001	110.462	100.972	92.671	87.642	86.047	84.515	83.872
Βόρειο Αιγαίο	1.897	2.031	2.116	2.490	2.638	2.797	3.041	3.304	3.514	3.395	3.184	2.944	2.678	2.573	2.553	2.504	2.455
Νότιο Αιγαίο	4.801	5.071	5.158	5.784	6.299	6.662	7.178	7.683	8.183	7.599	7.236	6.603	6.079	5.983	6.042	6.121	5.981
Κρήτη	6.899	7.551	8.080	8.801	9.679	9.867	10.693	11.200	11.808	11.509	10.860	9.716	8.845	8.565	8.781	8.880	8.732
Ανατολική Μακεδονία. Θράκη	5.879	6.280	6.686	7.206	7.611	7.868	8.141	8.906	9.450	9.306	9.198	8.150	7.579	7.004	6.878	6.831	6.901
Έβρος	1.347	1.409	1.512	1.666	1.781	1.868	1.928	2.167	2.277	2.311	2.405	2.157	1.971	1.805	1.795	1.800	1.833
Ξάνθη	1.023	1.110	1.131	1.250	1.327	1.336	1.448	1.484	1.606	1.544	1.577	1.363	1.259	1.216	1.098	1.085	1.124
Ροδόπη	1.089	1.226	1.245	1.403	1.392	1.404	1.451	1.590	1.686	1.638	1.538	1.416	1.283	1.176	1.100	1.079	1.122
<u>Δράμα</u>	<u>913</u>	<u>1.018</u>	<u>1.080</u>	<u>1.088</u>	<u>1.135</u>	<u>1.160</u>	<u>1.228</u>	<u>1.293</u>	<u>1.310</u>	<u>1.314</u>	<u>1.285</u>	<u>1.158</u>	<u>1.080</u>	<u>1.023</u>	<u>1.036</u>	<u>1.045</u>	<u>1.015</u>
Θάσος. Καβάλα	1.507	1.517	1.718	1.799	1.975	2.099	2.087	2.373	2.571	2.499	2.393	2.055	1.987	1.784	1.849	1.822	1.808
Κεντρική Μακεδονία	19.827	21.505	22.603	24.514	26.694	26.890	29.550	31.952	33.304	32.439	30.348	28.092	25.807	24.172	23.771	23.918	24.237
Δυτική Μακεδονία	3.246	3.533	3.893	4.324	4.566	4.760	4.926	4.979	4.802	5.039	4.981	4.819	4.724	4.398	4.530	4.337	3.916
Ήπειρος	3.396	3.639	3.967	4.303	4.422	4.514	4.789	5.029	5.158	5.025	4.930	4.611	4.187	3.989	3.955	3.925	3.960
Θεσσαλία	7.458	8.083	8.681	9.883	10.397	10.230	11.214	11.752	12.186	11.814	10.835	9.953	9.517	9.065	9.114	9.154	9.214
Ιόνια Νησιά	2.686	2.938	2.976	3.401	3.609	3.789	4.030	4.285	4.522	4.200	3.992	3.479	3.260	3.066	3.112	3.129	3.124
Δυτική Ελλάδα	6.887	7.419	8.060	8.772	9.473	9.725	10.728	11.244	11.365	10.890	10.671	9.611	8.957	8.275	8.196	8.156	8.032
Στερεά Ελλάδα	7.746	8.284	8.520	9.151	9.385	9.738	10.116	10.562	10.879	10.405	9.903	9.273	8.628	8.075	7.912	7.960	8.185
Πελοπόννησος	6.390	6.911	7.304	7.781	8.129	8.364	9.124	9.790	10.102	9.912	9.430	8.806	8.270	7.847	7.766	7.830	7.878

3.3 Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου

Σύμφωνα με τον ορισμό του SNA 2008, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (GFCF) υπολογίζεται αν από τη συνολική αξία των παγίων κεφαλαίων που αποκτώνται από έναν παραγωγό εντός μιας λογιστικής περιόδου αφαιρεθούν τα διαθέσιμα και προστεθούν ορισμένες συγκεκριμένες δαπάνες, οι οποίες αυξάνουν την αξία των μη παραχθέντων περιουσιακών στοιχείων.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αποτελεί ένα στοιχείο δαπάνης κατά τον υπολογισμό του ΑΕΠ που για κάθε λογιστική περίοδο αντικατοπτρίζει πόσο από την αξία που προστίθεται στην οικονομία επενδύεται αντί να καταναλώνεται. Εξαιρέση αποτελούν οι αγορές και οι πωλήσεις γης καθώς και η κατανάλωση των παγίων περιουσιακών στοιχείων (απόσβεση) που δεν υπολογίζονται στο μέγεθος αυτό.

Οι τιμές σε εθνικό επίπεδο εμφανίζουν αυξητική τάση την περίοδο από το 2001 μέχρι το 2007 όπου και σημειώνεται η μεγαλύτερη τιμή (60,53 δις. €). Από το 2007 και έπειτα, σημειώνεται μείωση, ιδιαίτερα εμφανής από το 2009 στο 2010 και από το 2010 στο 2011 ενώ από το 2015 και έπειτα αρχίζει να αυξάνεται και πάλι.

Οι τιμές σε επίπεδο περιφέρειας εμφανίζουν αυξομειώσεις. Η μέγιστη τιμή εντοπίζεται το 2007 και η χαμηλότερη το 2012 χωρίς να ακολουθεί την πορεία της Βορείου Ελλάδος ή του συνόλου της χώρας. Στις ενδιάμεσες χρονιές εμφανίζει μικρή αύξηση ή μείωση. Το 2015 σημειώνεται η μεγαλύτερη τιμή από την ανάκαμψη της χαμηλότερης το 2012.

Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης στο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου σε εθνικό επίπεδο κυμαίνεται μεταξύ 24% και 28%.

Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης στο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου σε επίπεδο Βορείου Ελλάδος, γενικά κυμαίνεται μεταξύ 13% και 16%. Η μεγαλύτερη συμμετοχή σημειώνεται το 2015 όπου ο ποσοστό ανέρχεται στο 20% του συνόλου για τη Βόρεια Ελλάδα.

Πίνακας 7: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο, σε εκατομμύρια ευρώ και τρέχουσες τιμές

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	Σύνολο
2000											
ΕΛΛΑΔΑ	1.252	3.894	433	4.791	1.692	600	13.017	1.199	6.280	1.646	34.805
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	562	997	111	814	193	90	4.135	208	1.993	423	9.526
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	149	206	25	61	34	15	698	31	283	63	1.564
2001											
ΕΛΛΑΔΑ	1.483	3.882	1.055	5.254	2.758	526	12.937	1.333	7.571	849	37.648
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	652	1.084	264	934	315	79	3.913	232	2.403	215	10.090
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	175	142	54	60	56	12	758	35	341	35	1.668
2002											
ΕΛΛΑΔΑ	1.284	2.717	671	8.210	1.746	388	13.993	1.122	7.457	993	38.581
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	521	675	166	1.374	199	58	4.229	194	2.367	238	10.021
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	122	142	30	107	35	9	748	29	336	38	1.597
2003											
ΕΛΛΑΔΑ	1.512	2.714	1.028	9.487	1.725	216	17.041	1.584	8.884	1.118	45.307
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	572	670	241	1.525	198	32	5.201	275	2.819	264	11.798
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	152	134	38	130	35	5	845	41	400	40	1.821

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	Σύνολο
--------	-------------------------------	--	------------	---	---------------------------	---	--------------------------------	--	--	--	--------

2004

ΕΛΛΑΔΑ	1.617	3.196	876	7.456	1.656	274	20.258	1.825	8.999	1.100	47.257
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	614	830	213	1.287	189	40	6.740	320	2.856	245	13.334
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	167	170	35	93	33	6	1.108	49	405	38	2.105

2005

ΕΛΛΑΔΑ	1.765	2.940	800	5.871	1.709	335	18.714	1.983	6.455	929	41.500
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	730	1.051	111	1.066	195	48	5.856	287	2.048	214	11.607
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	184	196	14	98	35	8	973	44	291	34	1.876

2006

ΕΛΛΑΔΑ	1.551	3.540	922	9.395	1.366	493	23.673	2.037	7.626	1.001	51.602
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	652	1.205	182	1.286	159	72	7.083	295	2.832	233	13.998
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	160	200	7	114	28	12	1.208	46	432	34	2.241

2007

ΕΛΛΑΔΑ	2.212	3.577	1.359	12.423	1.399	546	26.758	2.799	8.482	973	60.528
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	915	1.393	404	2.227	156	81	8.457	412	2.875	214	17.135
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	254	223	23	140	27	13	1.423	64	611	31	2.809

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων σχημάτων και μοτοσικλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	Σύνολο
--------	-------------------------------	--	------------	---	---------------------------	---	--------------------------------	--	--	--	--------

2008

ΕΛΛΑΔΑ	2.583	4.476	1.494	11.397	1.532	577	20.941	3.513	9.945	1.168	57.627
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.092	1.462	189	989	182	82	6.360	508	3.670	249	14.782
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	263	254	26	159	28	13	965	83	921	34	2.746

2009

ΕΛΛΑΔΑ	2.084	4.499	697	8.403	1.540	469	16.795	3.148	9.870	1.882	49.387
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	879	1.383	141	998	176	68	4.994	447	2.844	408	12.338
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	212	278	14	99	25	11	783	72	235	58	1.786

2010

ΕΛΛΑΔΑ	1.635	4.126	225	8.848	2.170	419	12.295	2.168	6.315	1.498	39.698
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	691	1.099	62	977	377	61	3.782	309	1.950	324	9.633
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	162	151	10	162	57	10	623	43	360	52	1.629

2011*

ΕΛΛΑΔΑ	1.387	3.182	248	6.648	1.438	353	10.172	1.467	4.854	1.858	31.607
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	562	1.380	48	881	239	51	2.853	210	1.456	436	8.116
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	153	137	4	119	33	8	497	21	191	66	1.231

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	Σύνολο
--------	-------------------------------	--	------------	---	---------------------------	---	--------------------------------	--	--	--	--------

2012*

ΕΛΛΑΔΑ	1.122	3.015	213	3.383	1.226	322	7.484	1.166	4.507	1.702	24.140
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	469	1.171	56	389	204	42	2.541	162	1.624	400	7.060
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	138	71	6	41	28	7	311	16	280	60	958

2013*

ΕΛΛΑΔΑ	1.026	2.902	205	3.679	1.159	320	5.433	1.197	4.366	1.675	21.963
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	436	830	11	529	45	47	1.851	179	1.483	374	5.786
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	135	137	1	42	2	7	433	19	237	54	1.067

2014*

ΕΛΛΑΔΑ	1.247	3.496	575	3.593	815	897	1.925	750	6.610	717	20.624
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	555	1.073	65	690	95	131	655	104	2.118	163	5.650
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	153	227	23	94	17	19	83	13	443	22	1,094

2015*

ΕΛΛΑΔΑ	1,214	3,409	571	3,856	807	978	1,399	1,004	6,654	599	20.490
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	523	1.125	192	749	72	149	485	156	2.008	134	5.594
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	148	226	15	259	9	24	50	21	381	18	1.151

Κλάδοι	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Ενημέρωση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	Σύνολο
--------	-------------------------------	--	------------	---	---------------------------	---	--------------------------------	--	--	--	--------

2016*

ΕΛΛΑΔΑ	1.371	4.091	702	4.553	833	1.106	1.212	913	5.985	519	21.284
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	603	1.306	65	916	67	169	447	162	1.888	118	5.741
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	154	245	10	134	10	28	53	25	358	17	1.034

3.4 Υποδομές της Π.Ε. Δράμας

Οδικό δίκτυο & οδικές μεταφορές

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην αξιοποίηση του Βόρειου - Βορειοανατολικού άξονα ανάπτυξης της χώρας προς τα Βαλκάνια, τη νέα Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη, συμβάλλοντας έτσι στη δυναμική ένταξη της Ελλάδας στο διεθνές και ιδιαίτερα στο ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας ΑΜΘ περιλαμβάνει το ανατολικό τμήμα της Εγνατίας Οδού και τους κάθετους άξονες της Εγνατίας, το εθνικό, επαρχιακό/περιφερειακό δίκτυο καθώς και τοπικές και αγροτικές οδούς. Η Εγνατία Οδός είναι κομβικής σημασίας διότι μετά την ολοκλήρωση των τεσσάρων κάθετων οδικών αξόνων (Αλεξανδρούπολης - Ορμενίου, Κομοτηνής - Νυμφαίας, Ξάνθης - Εχίνου - Ελληνο-βουλγαρικών Συνόρων, Δράμας - Εξοχής) θα συνδέσει την Περιφέρεια με τη Βουλγαρία και κατ' επέκταση το Διευρωπαϊκό Οδικό Δίκτυο (Οδικός Πανευρωπαϊκός Άξονας IV Αμβούργο - Λευκωσία), ενώ παράλληλα συνδέει τις τέσσερις (4) Περιφέρειες της Βορείου Ελλάδας, από την Περιφέρεια Ηπείρου μέχρι την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης.

Είναι προφανές ότι η συμβολή της Εγνατίας δεν περιορίζεται στην εξυπηρέτηση του μεταφορικού έργου, αλλά συμβάλλει στην ενίσχυση ενός ευρύτερου δικτύου κοινωνικο-οικονομικών, εμπορικών, τουριστικών και άλλων δραστηριοτήτων.

Σιδηροδρομικό δίκτυο

Το σιδηροδρομικό δίκτυο διασχίζει τους τέσσερις (4) νομούς της Περιφέρειας, εκτός του νομού Καβάλας, με τις δυνατότητες αλλά κυρίως αδυναμίες που το χαρακτηρίζουν. Το σιδηροδρομικό δίκτυο παρουσίασε πολύ μεγάλη υποβάθμιση αφού καμία παρέμβαση μεγάλης κλίμακας δεν πραγματοποιήθηκε και οι σιδηροδρομικές μεταφορές σε μεγάλο βαθμό «αντικαταστάθηκαν» από την Εγνατία Οδό και τις οδικές μετακινήσεις, που προσφέρουν πλέον σημαντικά μικρότερες χρονοαποστάσεις. Διαπιστώνεται για αυτό το λόγο, η ανάγκη βελτίωσης και εκσυγχρονισμού του δικτύου και σύνδεσης του με κρίσιμα σημεία για την ανάπτυξη της Περιφέρειας όπως οι λιμένες και οι Βιομηχανικές Περιοχές. Ειδικότερα, το σιδηροδρομικό δίκτυο διέρχεται από τους εξής δήμους / αστικά κέντρα των Περιφερειακών Ενοτήτων της Περιφέρειας:

- Για την ΠΕ Ροδόπης: Δήμοι Κομοτηνής, Ιάσμου και Μαρωνείας - Σαπών
- Για την ΠΕ Ξάνθης: Δήμοι Ξάνθης, Αβδήρων και Τοπείρου
- Για την ΠΕ Δράμας: Δήμοι Δράμας και Προσοτσάνης

– Για την ΠΕ Καβάλας είναι προς μελέτη η σιδηροδρομική του σύνδεση.

Ο τουρισμός, παρά την έως τώρα περιορισμένη του ανάπτυξη, παραμένει μια ισχυρή προοπτική για την Περιφέρεια, με άξονα την ανάδειξη του πλούσιου φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και με στόχο την ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών, τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

3.5 Απασχόληση

Σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία του ΟΑΕΔ, ο υψηλότερος αριθμός ανέργων που αναζητούν εργασία εμφανίζεται στην Περιφέρεια Αττικής με 313.465 άτομα και στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με 189.113 άτομα, καθώς οι δύο αυτές Περιφέρειες συγκεντρώνουν το υψηλότερο πληθυσμό στο σύνολο της χώρας. Στην Περιφέρεια Αττικής αναλογεί το 34,70% των ανέργων που αναζητούν εργασία από το σύνολο της χώρας και στην Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας αναλογεί το 20,94%. Στο διάγραμμα 1 εμφανίζεται το ποσοστό των ανέργων αναζητούντων εργασία που αναλογεί σε κάθε Περιφέρεια για τον Ιανουάριο 2018.

Πίνακας 8: Κατανομή ανέργων αναζητούντων εργασία ανά Περιφέρεια, Ιανουάριος 2018

	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	50.196	5,56%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	189.113	20,94%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	28.242	3,13%
ΗΠΕΙΡΟΣ	26.748	2,96%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	64.634	7,16%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	13.512	1,50%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	68.771	7,61%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	42.305	4,68%
ΑΤΤΙΚΗ	313.465	34,70%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	35.412	3,92%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	14.245	1,58%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	20.374	2,26%
ΚΡΗΤΗ	36.286	4,02%
ΣΥΝΟΛΟ	903.303	100,00%

Εξετάζοντας της μεταβολή των ανέργων αναζητούντων εργασία στο διάστημα του Δεκεμβρίου 2017 μέχρι τον Ιανουάριο του 2018, παρατηρείται αύξηση των ανέργων αναζητούντων εργασία από τον προηγούμενο μήνα σε 23.422 άτομα και με ποσοστιαία μεταβολή 2,66%. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση μεταξύ των Περιφερειών στους ανέργους αναζητούντες εργασία από τον προηγούμενο μήνα εμφανίζεται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (9,26%).

Πίνακας 9: Μεταβολές ανέργων αναζητούντων εργασία στο διάστημα Δεκέμβριος 2017-Ιανουάριος 2018 και Ιανουάριος 2017-Ιανουάριος 2018

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΑΝΕΡΓΩΝ ΑΝΑΖΗΤΟΥΝΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ: ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2017-ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018				
	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2017	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018	ΑΠΟΛΥΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	48.957	50.196	1.239	2,53%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	184.808	189.113	4.305	2,33%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	27.787	28.242	455	1,64%
ΗΠΕΙΡΟΣ	25.832	26.748	916	3,55%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	62.693	64.634	1.941	3,10%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	12.488	13.512	1.024	8,20%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	67.724	68.771	1.047	1,55%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	40.810	42.305	1.495	3,66%
ΑΤΤΙΚΗ	307.191	313.465	6.274	2,04%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	34.580	35.412	832	2,41%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	13.992	14.245	253	1,81%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	18.648	20.374	1.726	9,26%
ΚΡΗΤΗ	34.371	36.286	1.915	5,57%
ΣΥΝΟΛΟ	879.881	903.303	23.422	2,66%

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΑΝΕΡΓΩΝ ΑΝΑΖΗΤΟΥΝΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2017-ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018				
	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2017	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018	ΑΠΟΛΥΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	52.742	50.196	-2.546	-4,83%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	188.795	189.113	318	0,17%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	30.035	28.242	-1.793	-5,97%
ΗΠΕΙΡΟΣ	28.896	26.748	-2.148	-7,43%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	68.167	64.634	-3.533	-5,18%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	15.135	13.512	-1.623	-10,72%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	72.504	68.771	-3.733	-5,15%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	42.678	42.305	-373	-0,87%
ΑΤΤΙΚΗ	316.577	313.465	-3.112	-0,98%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	37.462	35.412	-2.050	-5,47%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	14.749	14.245	-504	-3,42%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	20.509	20.374	-135	-0,66%
ΚΡΗΤΗ	40.713	36.286	-4.427	-10,87%
ΣΥΝΟΛΟ	928.962	903.303	-25.659	-2,76%

Κάνοντας την αντίστοιχη σύγκριση για το διάστημα Ιανουάριος 2017 -2018, εντοπίζεται μείωση των ανέργων αναζητούντων εργασία από τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους σε -25.659 άτομα και με ποσοστιαία μεταβολή -2,76%. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση μεταξύ των Περιφερειών στους ανέργους αναζητούντες εργασία από τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους εμφανίζεται στην Περιφέρεια Κρήτης (-10,87%). Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας εμφανίζει ποσοστιαία αύξηση 0,17%.

3.6 Πρωτογενής τομέας

Στη περιφέρεια της ΑΜΘ ο πρωτογενής τομέας συνεχίζει να κατέχει σημαντική θέση από κάθε άποψη, οικονομική και κοινωνική. Ο αγροτικός τομέας (γεωργία - κτηνοτροφία - δασοκομία - αλιεία) αποτελεί κομβικό σημείο της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια ΑΜΘ καθώς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κυρίως αγροτική.

Η Π.Ε είναι ορεινή αφού το ποσοστό των ορεινών εκτάσεων οι οποίες καταλαμβάνουν το 69,29% της συνολικής έκτασης της Π.Ε. Η πεδινή ζώνη της Δράμας, η οποία καταλαμβάνει περί τα 75.000 ha και εκτείνεται σε μία επιμήκη ζώνη με μήκος περί τα 50χλμ. από την Προσοτσάνη στα ΒΔ έως την Ελευθερούπολη στα ΝΑ. Το μεγαλύτερο μέρος (περί το 60%) της ζώνης αυτής είναι αρδευόμενο.

Η κτηνοτροφική παραγωγή της περιοχής της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης βασίζεται κυρίως στα αμνοερίφια, τα οποία προσαρμόζονται καλύτερα στα διαθέσιμα ορεινά και ημιορεινά εδάφη (δεδομένου ότι οι ομαλότερες περιοχές, που χρειάζονται τα βοοειδή, καταλαμβάνονται ως επί το πλείστον από γεωργικές καλλιέργειες). Εξέχουσα θέση στην κτηνοτροφία αμνοεριφίων κατέχει η Δράμα. Η γενική στρατηγική για την κτηνοτροφία στοχεύει στην αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας και στην ενίσχυση της μεταποίησης και τυποποίησης προϊόντων, με σκοπό την αυτάρκεια της παραγωγής ή, έστω, τη μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές.

Η περαιτέρω ανάπτυξη της εκτατικής κτηνοτροφίας, που επικρατεί στην περιοχή, απαιτεί την ορθολογική αξιοποίηση των βοσκοτόπων και την παροχή ενισχύσεων για τη δημιουργία ή τον εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων μεταποίησης (τυροκομεία), με προτεραιότητα στις ορεινές περιοχές. Η απογραφή και οριοθέτηση των λιβαδιών, η διαχείρισή τους με οικολογικές αρχές και ο προσδιορισμός των φορέων υλοποίησης της στρατηγικής, θα συμβάλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη της ορθής αξιοποίησης των λιβαδιών και της εξάλειψης των προβλημάτων στον τομέα. Το διαρκώς αυξανόμενο κόστος των εισαγόμενων, κατά κύριο λόγο, ζωοτροφών, αλλά και η μη δυνατότητα ανάπτυξης βιολογικής κτηνοτροφίας λόγω της έλλειψης βιολογικών ζωοτροφών θα πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσω της ενίσχυσης μεσαίου μεγέθους εκμεταλλεύσεων παραγωγής ζωοτροφών, ενδεχομένως συμβολαιακού τύπου.

Το Θρακικό πέλαγος θεωρείται από τις πλέον ιχθυοπαραγωγικές θαλάσσιες περιοχές της χώρας, ενώ πλήθος μεταποιητικών μονάδων αλλά και μονάδες προώθησης και εμπορίας

αλιευμάτων δραστηριοποιούνται στην περιοχή, με έντονα εξαγωγικό χαρακτήρα. Η στρατηγική της Περιφέρειας χρειάζεται να στοχεύσει στην περαιτέρω αξιοποίηση αυτού του συγκριτικού πλεονεκτήματος στην κατεύθυνση της καθετοποίησης, πιστοποίησης και διάθεσης των προϊόντων στο εμπόριο, καθώς και στην εισαγωγή νέων αλυσίδων παραγωγής, μέσω της βέλτιστης αξιοποίησης των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας 2014-2020.

Τέλος, τα δάση της περιοχής χαρακτηρίζονται από ένα υψηλό παραγωγικό δυναμικό προς διάφορες κατευθύνσεις: ξύλο, βοσκήσιμη ύλη (κτηνοτροφία), γεωργία, μελισσοκομία, βότανα – αρωματικά φυτά, νερό, αποτελούν μια σειρά ανανεώσιμων φυσικών πόρων που αποτελούν σήμερα αντικείμενο οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργώντας έτσι μια πολύτιμη πηγή απασχόλησης και εισοδήματος για τους τοπικούς πληθυσμούς, της ορεινής ζώνης της Ροδόπης του Ν.Δράμας. Η συνδρομή αυτή των δασών έχει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο για την τοπική κοινωνία, αλλά και ευρύτερα για τη χώρα ολόκληρη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στην περιοχή της Ροδόπης αναπτύσσονται τα παραγωγικότερα δάση της χώρας, καλύπτοντας πάνω από το 25% της εγχώριας παραγωγής σε τεχνικό ξύλο (Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη Ροδόπης, 1999).

3.7 Δευτερογενής τομέας

Σε ότι αφορά στο δευτερογενή τομέα οι κλάδοι της μεταποίησης και των κατασκευών συμμετέχουν σημαντικά. Οι μεταποιητικοί κλάδοι που κυριαρχούν είναι της επεξεργασίας μαρμάρου, των βιοτεχνιών κατασκευής προϊόντων από μέταλλο, των βιοτεχνιών ξύλου και επίπλων και τέλος του κλάδου των τροφίμων και των ποτών.

Ο τομέας της μεταποίησης αναπτύχθηκε κυρίως λόγω των ισχυρών κινήτρων των αναπτυξιακών νόμων, μετά το 1980, οφειλόμενος στο χαμηλό κόστος εργασίας, στην αποκέντρωση της παραγωγής και τα κίνητρα. Η πρόσφατη θεσμοθέτηση νέων μεθόδων άσκησης άμεσης βιομηχανικής πολιτικής με την εφαρμογή του Ν. 3299/2004 διατηρεί τα κίνητρα για την Περιφέρεια σε υψηλά και ικανοποιητικά επίπεδα συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα. Οι ΜΜΕ της Περιφέρειας, κατανέμονται κυρίως στους κλάδους:

- Τροφίμων και ποτών (30,8%),
- Ξύλου και επίπλου (24,3%),
- Μεταλλικών κατασκευών (18,2%)
- Ετοίμου ενδύματος (16,5%)

Η Π.Ε. Δράμας αποτελεί από πλευράς αριθμού δραστηριοτήτων του δευτερογενή και τριτογενή τομέα τον τρίτο σε σειρά μετά την Π.Ε. Καβάλας και την Π.Ε. Έβρου. Ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας της Π.Ε. Δράμας έχει ως κυρίαρχο παίκτη την μεταποίηση, τόσο ως προς την παραγωγή του τομεακού ΑΕΠ όσο και ως προς το μέγεθος της απασχόλησης.

Ένας από τους δυναμικότερους κλάδους στην ΠΑΜΘ - ο σημαντικότερος με ισχυρό εξαγωγικό προσανατολισμό - είναι ο κλάδος των ορυχείων-λατομείων, λόγω των πλούσιων μαρμαροφόρων κοιτασμάτων Δράμας-Καβάλας-Θάσου (με κύρια λατομικά κέντρα στις περιοχές Φαλακρού, Παγγαίου και Θάσου). Το 80% των συνολικών εξαγωγών ελληνικού μαρμάρου προέρχεται από αυτή την περιοχή, που συγκεντρώνει το 40% των ενεργών λατομείων μαρμάρου της χώρας (80 ενεργά λατομεία). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ο κλάδος δεν αποτελεί σημαντική πηγή απασχόλησης στην Περιφέρεια (λιγότερο από 1% του συνόλου), ενώ και η ίδια η δραστηριότητα δείχνει κάποια στασιμότητα τα τελευταία χρόνια.

Ειδικά στην Π.Ε. Δράμας ένα από τα μεγαλύτερα σημεία οικονομικού ενδιαφέροντος που, είναι στον τομέα του μαρμάρου καθώς σήμερα αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ανάπτυξή του. Το υπέδαφος του νομού περικλείει επίσης αξιόλογο ορυκτό πλούτο σε βιομηχανικά κυρίως ορυκτά. Σημαντικά είναι τα κοιτάσματα μαγγανίου στις υπώρειες του Φαλακρού, τα κοιτάσματα ουρανίου και βιομηχανικών ορυκτών στην περιοχή Παρανεστίου, καθώς και το λιγνιτικό πεδίο που έχει εντοπισθεί στην περιοχή Μαυρολεύκης.

Ως συγκριτικό πλεονέκτημα της Περιφέρειας ΑΜΘ, αναγνωρίζονται οι κλάδοι με υψηλό βαθμό διασύνδεσης με τον πρωτογενή τομέα, συμπεριλαμβανομένου και του λατομικού πλούτου, καθώς και εκείνοι που έχουν εξαγωγικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερα, η διεύρυνση των δυνατοτήτων καθετοποίησης, τυποποίησης και συσκευασίας προϊόντων αποτελεί βασική επιλογή για τον τομέα της μεταποίησης καθώς αυξάνει την προστιθέμενη αξία για την περιφερειακή οικονομία, συμβάλλοντας ουσιαστικά στο στόχο ενίσχυσης της ενδογενούς ανάπτυξης. Τα παραπάνω υποδεικνύουν ως βασικό στόχο πολιτικής για την επόμενη περίοδο την ενίσχυση των κλάδων του αγροτο-διατροφικού συμπλέγματος –και ιδίως εκείνων που παρουσιάζουν εξαγωγικό προσανατολισμό.

Ένα από τα μεγαλύτερα σημεία οικονομικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει Η Π.Ε. είναι στον τομέα του μαρμάρου καθώς σήμερα αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ανάπτυξή του.

Το σύνολο σχεδόν των λατομείων μαρμάρου βρίσκεται στις Π.Ε. Δράμας και Καβάλας, με κύρια λατομικά κέντρα στις περιοχές φαλακρού, Παγγαίου, Θάσου και ορέων λεκάνης. Δύο λατομεία λειτουργούν και στην περιοχή της Ξάνθης (Κομνηνά) για την παραγωγή λευκού ασβεστιτικού μαρμάρου. Η συνολική έκταση των μεταλλείων της Π.Ε. Δράμας ξεπερνάει τα 350.000 στρ.

3.8 Τριτογενής τομέας

Στον τριτογενή τομέα οικονομικής δραστηριότητας τη Π.Ε. Δράμας ο τουρισμός παρουσιάζει σημαντική άνοδο από το 2001 και εντεύθεν με ταυτόχρονη την έντονη επενδυτική δραστηριότητα σε υποδομές τουρισμού, όπως ξενοδοχειακές μονάδες, κλπ. Σημαντικό ρόλο στην άνοδο του τουρισμού έπαιξε και η ανάπτυξη του Χιονοδρομικού Κέντρου Φαλακρού, η ενίσχυση της κουλτούρας εναλλακτικού τουρισμού καθώς και δημιουργία ξενοδοχειακών υποδομών μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων όπως το πρόγραμμα Leader.

Ο τριτογενής τομέας έχει υποστεί τη μεγαλύτερη ύφεση στα χρόνια της κρίσης, εντούτοις παραμένει ο πρώτος τομέας σε όρους απασχόλησης, και πρέπει να αναπτυχθεί προς κατευθύνσεις που έχουν δυνατότητες ανάπτυξης, αξιοποιώντας και τα πλεονεκτήματα της Περιφέρειας. Ο δημόσιος τομέας θα εξακολουθήσει να καλύπτει σημαντικό μέρος της απασχόλησης, νέες ευκαιρίες απασχόλησης αναμένεται όμως να δημιουργηθούν κυρίως στους κλάδους του τουρισμού και του εμπορίου. Σημαντική προοπτική αποτελεί σε κάθε περίπτωση η διασύνδεση του τομέα με τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα.

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, σύμφωνα με το μητρώο του ΕΟΤ(2012) είναι εγκατεστημένες 391 ξενοδοχειακές μονάδες, οι οποίες περιλαμβάνουν 11.037δωμάτια και 21.672 κλίνες, ενώ λειτουργούσαν 346 ξενοδοχειακές μονάδες, με 9.011δωμάτια και 17.204 κλίνες.

Οι κυριότεροι τουριστικοί προορισμοί μεταξύ των αστικών κέντρων της Περιφέρειας είναι η παραλιακή περιοχή της Καβάλας και η περιοχή της Αλεξανδρούπολης ενώ σε μεγάλη απόσταση ακολουθούν η Κομοτηνή και η Ξάνθη, όπου η συμμετοχή στη συνολική δυναμικότητα της Περιφέρειας κυμαίνεται 7,0% και 6,8% αντίστοιχα, ενώ στη τελευταία θέση βρίσκεται η Δράμα με συμμετοχή 5,4% στον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων της Περιφέρειας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, για τις διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και camping κατά Περιφερειακή Ενότητα, είναι εμφανές ότι η Π.Ε Δράμας δε διαθέτει camping και σημειώνει τη χαμηλότερη πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα τόσο για το 2016 όσο και για το 2017.

Πίνακας 10: Διανυκτερεύσεις σε Ξενοδοχειακά καταλύματα και campings για το 2016 και 2017

	Ξενοδοχειακά Καταλύματα								Campings					
	2016				2017				2016			2017		
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΠΛΗΡ.	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΠΛΗΡ.	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ					
	ΗΜΕΔΑΠ.	ΑΛΛΟΔΑΠ.	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠ.	ΑΛΛΟΔΑΠ.	ΣΥΝΟΛΟ		ΗΜΕΔΑΠ.	ΑΛΛΟΔΑΠ.	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠ.	ΑΛΛΟΔΑΠ.	ΣΥΝΟΛΟ
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	13.943.606	65.941.418	79.885.024	50,1%	14.154.141	73.474.232	87.628.373	52,8%	831.596	786.029	1.617.625	804.398	870.600	1.674.998
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΘ	771.074	999.132	1.770.206	35,5%	798.288	1.174.954	1.973.242	35,5%	57.683	51.029	108.712	61.088	76.167	137.255
Π.Ε ΡΟΔΟΠΗΣ	114.319	36.179	150.498	29,9%	133.022	65.015	198.037	38,5%	27.070	4.054	31.124	25.931	8.743	34.674
Π.Ε ΔΡΑΜΑΣ	53.164	8.037	61.201	14,8%	71.873	13.044	84.917	11,9%	0	0	0	0	0	0
Π.Ε ΕΒΡΟΥ	246.532	106.942	353.474	29,0%	244.885	132.986	377.871	30,8%	16.736	11.196	27.932	15.785	14.922	30.707
Π.Ε ΘΑΣΟΥ	96.946	650.945	747.891	50,8%	75.376	727.868	803.244	53,0%	4.922	16.684	21.606	12.090	30.332	42.422
Π.Ε ΚΑΒΑΛΑΣ	145.881	177.113	322.994	37,0%	143.348	195.906	339.254	38,6%	8.038	18.339	26.377	7.122	21.029	28.151
Π.Ε ΞΑΝΘΗΣ	114.232	19.916	134.148	26,3%	129.784	40.135	169.919	33,3%	917	756	1.673	160	1.141	1.301

3.9 Εξωστρέφεια

Σύμφωνα με τη Χαρτογράφηση Εξαγωγικής Δραστηριότητας Ελλάδας ανά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα από τον Σύνδεσμο Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος, επίδοση-ρεκόρ σημείωσαν οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών το 2017 καθώς ανήλθαν στο ποσό των €28,5 δις. έναντι €25,2 δις. το 2016 με την αύξηση να ανέρχεται σε 13,3% (€3,3 δις). Η σημαντική αυτή πρόοδος ωστόσο συνοδεύτηκε με εξίσου σημαντική αύξηση των εισαγωγών κατά €6,0 δις. (13,8%) καθώς αυτές ανήλθαν σε €49,1 δις. το 2017 έναντι €43,1 δις. το 2016. Ως αποτέλεσμα, το εμπορικό ισοζύγιο αγαθών για το 2017 παρέμεινε ελλειμματικό ανερχόμενο σε €20,6 δις. έναντι €18,0 δις. το 2016, με τη αύξηση να διαμορφώνεται στα €2,6 δις. (14,5%).

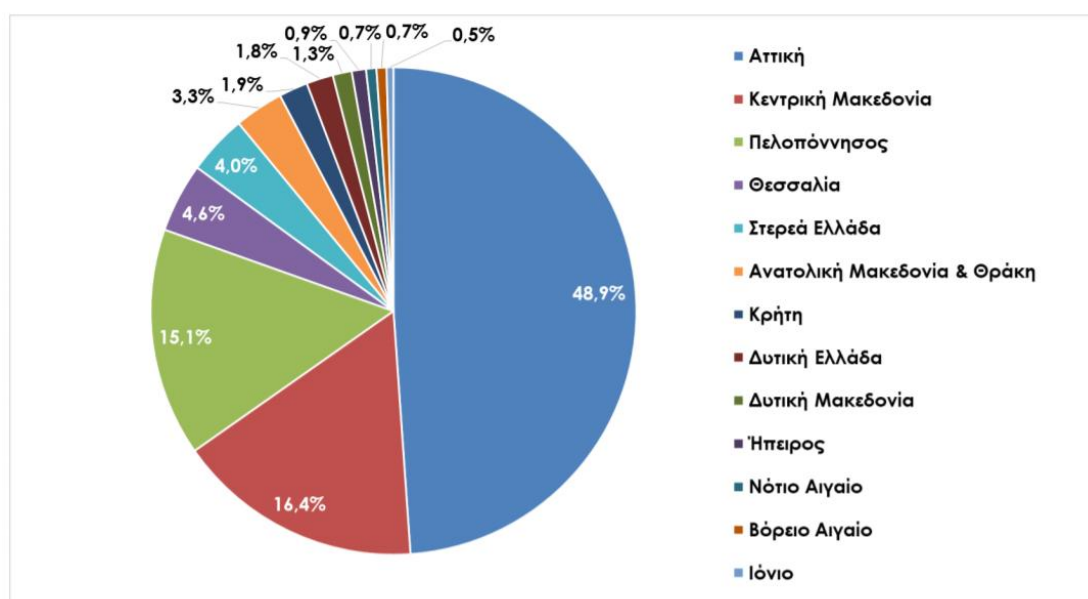
Όπως και το 2016, η περιφέρεια Αττικής κατέχει το σημαντικότερο μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών και για το 2017 σε ποσοστό 48,9%, ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου με ποσοστό 16,4% και 15,1% αντίστοιχα. Από την περιφέρεια Θεσσαλίας προέρχεται το 4,6% των ελληνικών εξαγωγών, ενώ η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας συμμετέχει κατά 4,0% στις εθνικές εξαγωγές. **Αύξηση μεριδίου σημείωσε η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης** κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες καθώς το μερίδιό της ανήλθε σε 3,3% στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών και ακολουθούν οι περιφέρειες Κρήτης (1,9%), Δυτικής Ελλάδας (1,8%) και Δυτικής Μακεδονίας (1,3%). Σε μικρότερο βαθμό συνεισφέρουν οι περιφέρειες Ηπείρου (0,9%), Νοτίου Αιγαίου (0,7%), Βορείου Αιγαίου (0,7%) και Ιονίου (0,5%). Αν εξαιρέσουμε τα πετρελαιοειδή, η περιφέρεια Αττικής συμμετέχει κατά 50,1% στις εθνικές εξαγωγές, ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας (19,6%), Θεσσαλίας (6,5%), Στερεάς Ελλάδας (5,8%), Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (4,4%), Πελοποννήσου (4,0%), Δυτικής Ελλάδας (2,6%), Κρήτης (2,3%), Δυτικής Μακεδονίας (1,8%), Ηπείρου (1,3%), Βορείου Αιγαίου (1,0%), Ιονίου (0,3%) και Νοτίου Αιγαίου (0,3%).

Όσον αφορά στις εισαγωγές της Ελλάδας, το 69,8% προέρχεται από την περιφέρεια Αττικής, ενώ σε χαμηλότερο ποσοστό συμμετέχει η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (11,7%) και η περιφέρεια Πελοποννήσου (9,6%) με το ισοζύγιο των τριών περιφερειών να είναι ελλειμματικό. Έλλειμμα παρουσιάζει επίσης το εμπορικό ισοζύγιο της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (€440,7 εκατ.) και της περιφέρειας Ηπείρου (€18,8 εκατ.), ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες εμφανίζουν πλεόνασμα με τη περιφέρεια Θεσσαλίας να εμφανίζει το μεγαλύτερο πλεόνασμα κατά €625,7 εκατ.

Όπως προκύπτει από τη μελέτη του ΣΕΒΕ, η αύξηση των εξαγωγών της χώρας οφείλεται στη σημαντική αύξηση της εξωστρέφειας των περισσότερων ελληνικών περιφερειών. Πιο συγκεκριμένα, θετικό πρόσημο είχε η μεταβολή του εξαγωγικού εμπορίου των περισσότερων ελληνικών περιφερειών από το 2016 στο 2017, με την περιφέρεια Ιονίου να ενισχύει τις εξαγωγές της κατά 50,0% και την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά 28,6%. Σημαντική άνοδος παρατηρήθηκε στις περιφέρειες Πελοποννήσου (27,4%), **Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (21,2%)**, Δυτικής Μακεδονίας (15,4%), Αττικής (12,3%), Κεντρικής Μακεδονίας (10,2%), Στερεάς Ελλάδας (9,6%), Θεσσαλίας (7,8%), Κρήτης (2,6%) και Ηπείρου (2,4%). Αντίθετα, οι μοναδικές περιφέρειες οι οποίες μείωσαν τις εξαγωγές τους ήταν η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (4,6%) και Δυτικής Ελλάδας (7,3%).

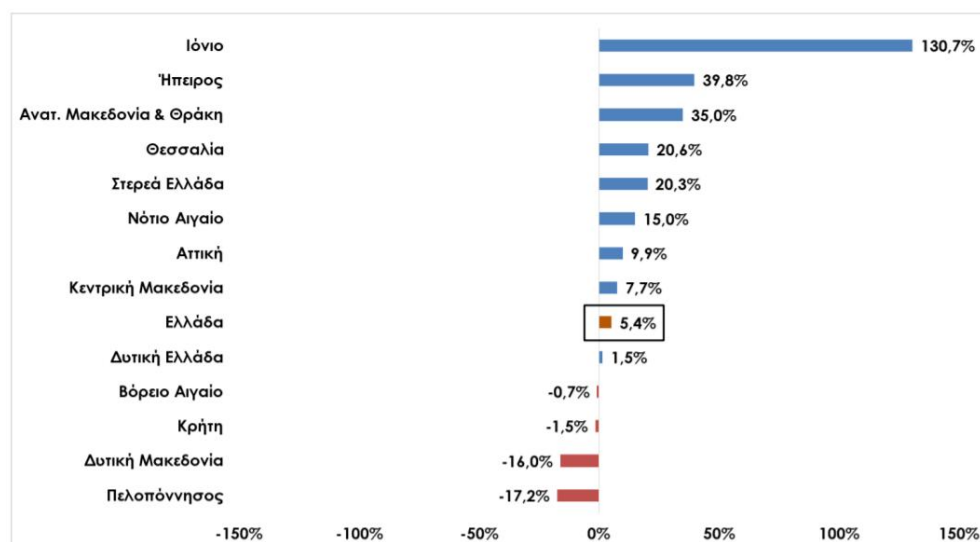
Η αύξηση των πετρελαιοειδών κατά 30,2% είχε ως αποτέλεσμα τη διατήρησή τους στην πρώτη θέση των εξαγόμενων ελληνικών προϊόντων με τη μεγαλύτερη συμμετοχή να προκύπτει από τις περιφέρειες Αττικής (46,3% εθνικό μερίδιο κλάδου) και Πελοποννήσου (39,5% εθνικό μερίδιο κλάδου). Τα τρόφιμα αποτελούν το δεύτερο σημαντικό κλάδο για την Ελλάδα καθώς οι εξαγωγές το 2017 ανήλθαν σε €4,9 δις. με την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας να συμμετέχει σε ποσοστό 27,9% στις εθνικές εξαγωγές τροφίμων και τις περιφέρειες Αττικής (20,4%) και Θεσσαλίας (12,9%) να ακολουθούν. Σημαντική αύξηση σημείωσαν επίσης οι κλάδοι των χημικών και πλαστικών (12,3%), των μετάλλων (22,5%), της κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης (10,7%) και των μη μεταλλικών ορυκτών (3,6%).

Γράφημα 3: Ελληνικές εξαγωγές ανά Περιφέρεια, Μερίδιο 2017

Η Ιταλία παρέμεινε ο σημαντικότερος εξαγωγικός προορισμός για την Ελλάδα το 2017 σε ποσοστό 10,7% αλλά και για τις περιφέρειες Αττικής (14,6% μερίδιο περιφέρειας), Κρήτης (18,4% μερίδιο περιφέρειας), Δυτικής Ελλάδας (21,8% μερίδιο περιφέρειας), Βορείου Αιγαίου (27,9% μερίδιο περιφέρειας) και Ιονίου (36,0% μερίδιο περιφέρειας). Η Γερμανία αποτελεί το 2ο πιο σημαντικό εξαγωγικό προορισμό για τη χώρα μας, ενώ αποτελεί τον σημαντικότερο εξαγωγικό προορισμό για την περιφέρεια Θεσσαλίας (18,7% μερίδιο περιφέρειας). Παράλληλα, οι εξαγωγές της Ελλάδας στην Τουρκία σημείωσαν αύξηση κατά 44,5%, η οποία αποτελεί τον 3ο σημαντικότερο εξαγωγικό προορισμό για τη χώρα και το σημαντικό προορισμό για την περιφέρεια Πελοποννήσου σε ποσοστό 16,0%. Τους 10 σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας συμπληρώνουν η Κύπρος (6,1%), η Βουλγαρία (4,7%), ο Λίβανος (4,4%), οι ΗΠΑ (3,9%), το Ηνωμένο Βασίλειο (3,9%), η Ρουμανία (3,0%) και η Γαλλία (2,7%).

Γράφημα 4: Συνολική μεταβολή εξαγωγών 2013-2017 ανά Περιφέρεια

Εστιάζοντας στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, η εξαγωγική επίδοση, δηλαδή οι εξαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ της Περιφέρειας για το 2015 φτάνει στο 10,5%. Η μεταβολή των εξαγωγών από το 2016 στο 2017 ήταν ιδιαίτερα σημαντική, της τάξης του 21,2%.

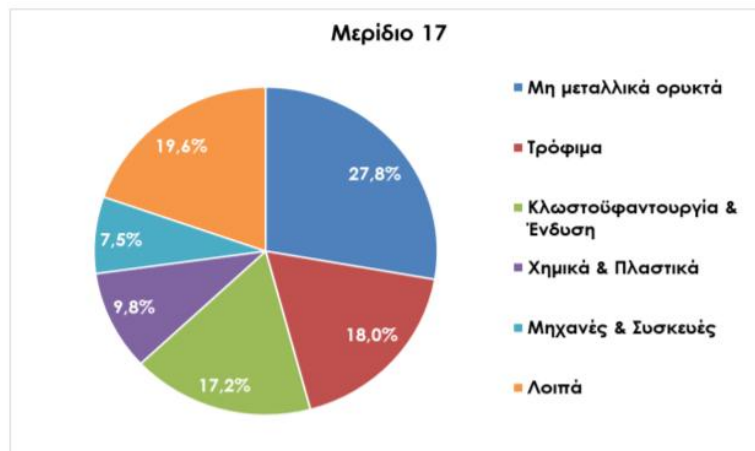
Ως προς τις εισαγωγές, το 2017, η Περιφέρεια είχε το 1,1% των συνολικών εισαγωγών σε εθνικό επίπεδο. Τη διετία 2016-2017 όμως έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση στις εισαγωγές της Περιφέρειας που ανέρχεται στο 17,3%.

Πίνακας 11: Εξωτερικό εμπόριο της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης για την περίοδο 2013 - 2017

(ποσά σε εκατ. €)	2017	2016	2015	2014	2013
Εξαγωγές	929,7	766,9	711,9	729,4	688,5
Εισαγωγές	536,8	457,5	442,5	449,3	432,4
Εμπορικό Ισοζύγιο	392,9	309,4	269,4	280,1	256,0
Εξαγωγές/Εισαγωγές	173,2%	167,6%	160,9%	162,3%	159,2%

Η ανάλυση των εξαγωγών της περιφέρειας για το 2017, ανά κυριότερο κλάδο αποτυπώνεται στο γράφημα που ακολουθεί.

Γράφημα 5: Εξαγωγές Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης ανά κυριότερο κλάδο

Οι κυριότεροι εξαγωγικοί κλάδοι της Π.Ε. Δράμας κατά το 2015 ήταν:

- Αλάτι. Θείο. Γύψος, ασβέστης καιτσιμέντα
- Τεχνουργήματα από πέτρες, γύψο,τσιμέντο, αμίαντο, μάρμαρο
- Μηχανές, συσκευές και υλικά ηλεκτρικά και τα μέρη τους
- Ενδύματα και συμπληρώματα του ενδύματος, πλεκτά
- Διάφορα παρασκευάσματα διατροφής
- Ποτά, αλκοολούχα υγρά και ξύδι
- Βαμβάκι
- Καρποί και φρούτα νωπά.

Οι κυριότερες χώρες προορισμού των προϊόντων της Π.Ε. Δράμας κατά το 2015 ήταν η Κίνα, οι Η.Π.Α., η Τουρκία, η Σιγκαπούρη, η Ιταλία, η Βουλγαρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Κύπρος, τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Βραζιλία.

3.10 Περιφερειακοί Λογαριασμοί Νοικοκυριών

Η μελέτη των περιφερειακών λογαριασμών νοικοκυριών εξετάζει το περιφερειακό εισόδημα των νοικοκυριών (επίσης διαθέσιμο μόνο σε τρέχουσες τιμές). Κατά τον τρόπο αυτό παρέχονται πληροφορίες σε σχέση με πρωτογενές εισόδημα (για παράδειγμα, το εισόδημα από την εργασία) καθώς και το διαθέσιμο εισόδημα που προκύπτει από ανακατανομή (φόρων, κοινωνικών παροχών και λοιπές μεταβιβάσεις) από το κράτος.

Στις οικονομίες αγοράς με κρατικούς μηχανισμούς ανακατανομής, γίνεται διάκριση ανάμεσα σε δύο στάδια της κατανομής του εισοδήματος. Η πρωτογενής κατανομή αφορά το εισόδημα των νοικοκυριών που παράγεται απευθείας από συναλλαγές στην αγορά, με άλλα λόγια, την αγορά και πώληση των συντελεστών παραγωγής και των εμπορευμάτων. Σε αυτό περιλαμβάνεται, πιο συγκεκριμένα, το εισόδημα από αμειβόμενη εργασία και την αυτοαπασχόληση, καθώς και τα εισπραχθέντα εισοδήματα υπό μορφή τόκων, μερισμάτων και των ενοικίων. Τόκοι και τα πληρωτέα μισθώματα καταγράφονται ως αρνητικοί στοιχεία και το υπόλοιπο του συνόλου των συναλλαγών αυτών είναι γνωστό ως πρωτογενές εισόδημα των νοικοκυριών.

Η δεύτερη έννοια αφορά το διαθέσιμο εισόδημα, δηλαδή αυτό που προκύπτει από τα πρωτογενή εισοδήματα με την προσθήκη όλων των κοινωνικών παροχών και νομισματικών μεταβιβάσεων (από την κρατική αναδιανομή) και την αφαίρεση των φόρων εισοδήματος και περιουσίας καθώς και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και παρόμοιες μεταφορές — ως εκ τούτου, αντικατοπτρίζει το διαθέσιμο εισόδημα που μπορούν οι άνθρωποι να ξοδέψουν ή να αποταμιεύσουν.

Πίνακας 12: Τελική καταναλωτική δαπάνη, λογαριασμοί νοικοκυριών κατά γεωγραφική ζώνη και περιφέρεια, εκατομμύρια ευρώ

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΕΛΛΑΔΑ	159,108	157,389	152,038	139,855	128,866	122,909	120,500	118,140	117,181
ΑΤΤΙΚΗ	66,875	69,113	63,903	61,414	56,931	52,450	51,723	51,454	51,558
Αττική	66,875	69,113	63,903	61,414	56,931	52,450	51,723	51,454	51,558
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΚΡΗΤΗ	14,796	13,724	14,139	12,195	10,969	12,354	12,590	11,879	11,036
Βόρειο Αιγαίο	3,194	2,810	3,052	2,497	2,296	2,279	1,814	1,748	2,008
Νότιο Αιγαίο	4,157	3,825	3,972	3,399	3,027	3,262	3,586	3,724	3,236
Κρήτη	7,445	7,090	7,114	6,300	5,646	6,813	7,189	6,406	5,793
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	48,125	45,613	45,987	40,532	35,553	31,653	31,296	30,301	30,454
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	6,820	7,383	6,517	6,560	6,758	5,654	5,606	5,821	5,922
Κεντρική Μακεδονία	29,545	27,467	28,232	24,407	22,413	20,768	19,889	18,850	18,716
Δυτική Μακεδονία	3,100	2,908	2,962	2,584	2,667	2,311	2,800	2,509	2,645
Ήπειρος	8,660	7,855	8,275	6,980	3,716	2,920	3,001	3,121	3,171
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	29,312	28,939	28,009	25,715	25,413	26,452	24,890	24,507	24,132
Θεσσαλία	4,572	4,072	4,369	3,618	6,120	7,718	6,518	6,328	6,887
Ιόνια Νησιά	2,173	2,072	2,076	1,841	1,478	1,267	1,925	1,992	2,262
Δυτική Ελλάδα	8,861	8,142	8,468	7,235	6,863	7,592	7,707	6,806	6,425
Στερεά Ελλάδα	6,047	5,424	5,778	4,819	4,157	4,058	4,010	4,051	3,125
Πελοπόννησος	7,659	9,229	7,318	8,201	6,795	5,819	4,731	5,329	5,432

4 Δείκτες Καινοτομίας

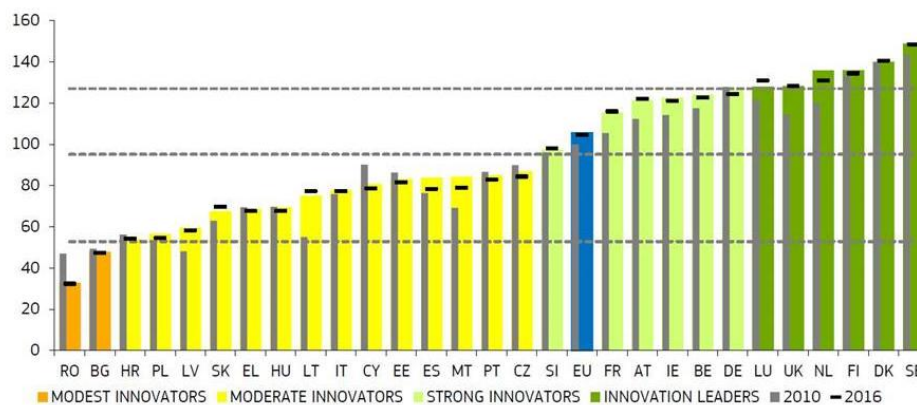
4.1 Ευρωπαϊκός Δείκτης Καινοτομίας – Η επίδοση της Ελλάδας

Μια διαρκώς βελτιούμενη πορεία των επιδόσεων καινοτομίας εμφανίζει η Ελλάδα, με βάση τα πιο πρόσφατα ευρήματα του Ευρωπαϊκού Πίνακα Αποτελεσμάτων Καινοτομίας 2018 (European Innovation Scoreboard, EIS) αναφορικά με τον συνθετικό δείκτη καινοτομίας από το 2014 μέχρι σήμερα. Αντίστοιχη βελτίωση καταγράφεται και σε επιμέρους διαστάσεις της καινοτομίας και έρευνας & ανάπτυξης, με τη χώρα να συγκλίνει προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από την ανάλυση των στοιχείων του EIS που αφορούν την Ελλάδα, την οποία πραγματοποίησε το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ). Η ανάλυση έχει σκοπό να διευκολύνει την κατανόηση των περίπλοκων πρωτογενών συνθετικών πινάκων που αφορούν τη χώρα (όπως αυτοί δημοσιεύονται στο αντίστοιχο [country report για την Ελλάδα](#)) και την επακόλουθη ενίσχυση του σχετικού δημόσιου διαλόγου.

Ο [Ευρωπαϊκός Πίνακας Αποτελεσμάτων Καινοτομίας \(European Innovation Scoreboard\) του 2018](#), ο οποίος δημοσιεύτηκε στις 22 Ιουνίου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρουσιάζει τις σχετικές επιδόσεις των κρατών μελών για το έτος 2017, λαμβάνοντας υπόψη 27 διαφορετικούς δείκτες. Μέσω της ετήσιας δημοσίευσης του EIS από το 2000 μέχρι σήμερα, παρέχεται η δυνατότητα συγκριτικής αποτίμησης των ερευνητικών και καινοτομικών επιδόσεων των ευρωπαϊκών κρατών μελών (καθώς και κάποιων τρίτων χωρών), αναδεικνύοντας έτσι τις ισχυρές και ασθενείς διαστάσεις του ερευνητικού και καινοτομικού τους συστήματος. Επιπλέον, μέσω της δημοσίευσης των ευρημάτων ωθούνται τα κράτη μέλη να σταθμίσουν ή/και να ιεραρχήσουν τις περιοχές στις οποίες θα πρέπει να εστιάσουν τις προσπάθειές τους ώστε να βελτιώσουν περαιτέρω αυτές τις επιδόσεις.

Γράφημα 6: Επιδόσεις των συστημάτων καινοτομίας των κρατών μελών της ΕΕ και κατάταξή τους σύμφωνα με τον συνθετικό δείκτη καινοτομίας του Ευρωπαϊκού Πίνακα Αποτελεσμάτων Καινοτομίας

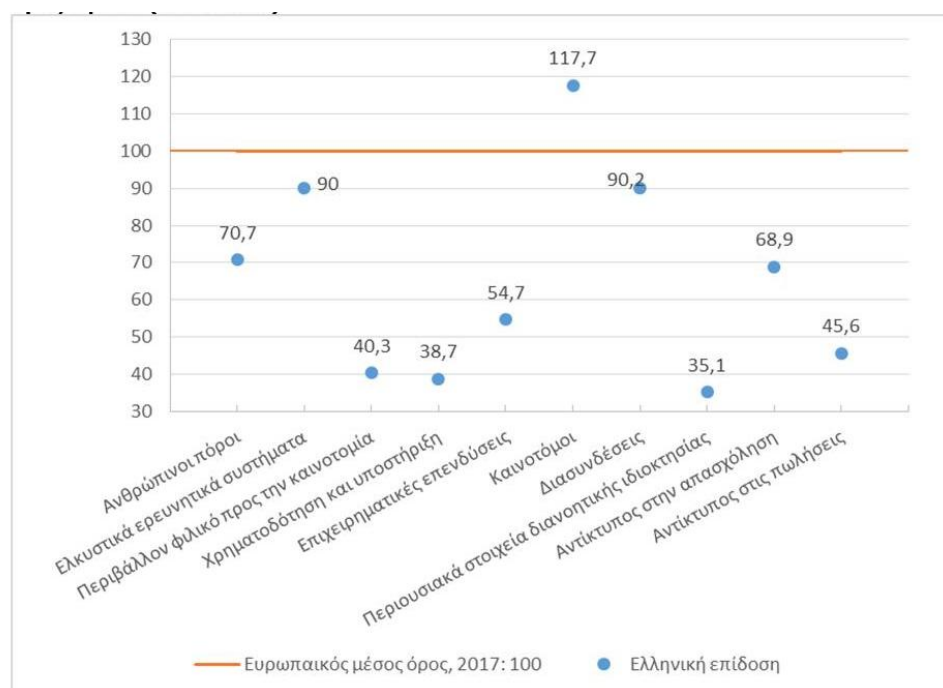
Πηγή: European Innovation Scoreboard 2018

Σύμφωνα με τα ευρήματα του 2018, η συνολική ευρωπαϊκή επίδοση στην καινοτομία συνεχίζει να αυξάνεται, ενώ ο ρυθμός αυτής της βελτίωσης έχει επιταχυνθεί τα τελευταία έτη. Αποτέλεσμα είναι ότι η ΕΕ μειώνει την απόσταση που τη χωρίζει από βασικούς ανταγωνιστές, όπως ο Καναδάς, η Ιαπωνία και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Απαιτούνται όμως περαιτέρω προσπάθειες για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας σε παγκόσμια κλίμακα. Στο επίπεδο των κρατών μελών, η Σουηδία βρίσκεται για μια ακόμη φορά στην πρώτη θέση, ακολουθούμενη από τη Δανία, τη Φινλανδία, τις Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και το Λουξεμβούργο, που εντάσσεται φέτος στην ομάδα των κορυφαίων στην καινοτομία.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κράτη μέλη κατηγοριοποιούνται σε τέσσερις κατηγορίες και κατατάσσονται σύμφωνα με έναν συνθετικό δείκτη καινοτομίας (Summary Innovation Index), η Ελλάδα κατατάσσεται στην ομάδα των χωρών με "Μέτριες επιδόσεις στην καινοτομία" με βάση τη συνολική της επίδοση σε όλο το φάσμα των δεικτών έρευνας, καινοτομίας, ανθρώπινου δυναμικού, δομής της οικονομίας, επιχειρηματικότητας του ΕΙΣ, καταλαμβάνοντας την 22η θέση. Σημειώνεται ότι σε αυτή την κατηγορία κατατάσσεται διαχρονικά η χώρα.

Συνολικά και σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2010: 100), η Ελλάδα εμφανίζει μία διαρκώς βελτιούμενη πορεία που ξεκινά από το 2014 έως το πιο πρόσφατο έτος (2017), με τον συνθετικό δείκτη καινοτομίας να αυξάνεται από 62 σε 69 μονάδες βάσης.

Γράφημα 7: Διαστάσεις του συνθετικού δείκτη καινοτομίας της Ελλάδας και σχετική θέση ως προς την ΕΕ (2017:100)

Πηγή: European Innovation Scoreboard 2018, Επεξεργασία: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

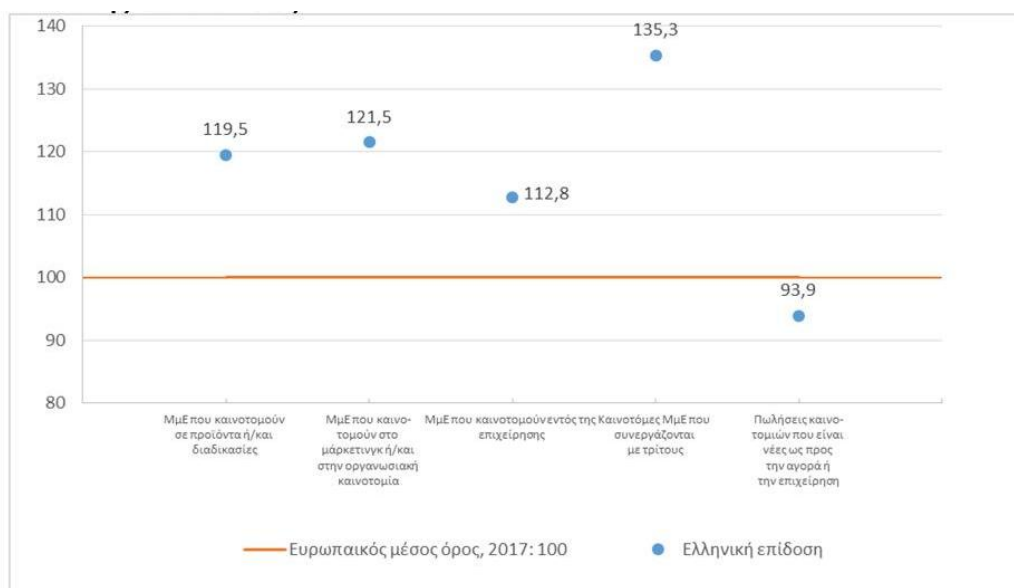
Πιο αναλυτικά, οι διαστάσεις του συνθετικού δείκτη καινοτομίας στις οποίες η χώρα παρουσιάζεται ως πιο «δυνατή» είναι τα «ελκυστικά ερευνητικά συστήματα», οι «καινοτόμοι» και οι «διασυνδέσεις». Στην περίπτωση των «καινοτόμων», μάλιστα, η χώρα ξεπερνά κατά 17,7 μονάδες βάσης τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (Ελλάδα: 117,7 - ΕΕ 2017: 100). Στην περίπτωση των «ελκυστικών ερευνητικών συστημάτων» και των «διασυνδέσεων», οι επιδόσεις της χώρας υπολείπονται του μέσου όρου της ΕΕ μόνο κατά 10 μονάδες βάσης (Ελλάδα: 90,0 και 90,2 - ΕΕ 2017: 100). Αξίζει να σημειωθεί ότι στον δείκτη «πληθυσμός με τριτοβάθμια εκπαίδευση», δείκτης που συνυπολογίζεται στη διάσταση «ανθρώπινοι πόροι», η επίδοση της χώρας, επίσης, ξεπερνά τον μ.ο. της ΕΕ κατά 23 μονάδες βάσης.

Οι διαστάσεις στις οποίες η χώρα υπολείπεται σημαντικά ως προς τον μ.ο. της ΕΕ είναι η «χρηματοδότηση και υποστήριξη» και τα «περιουσιακά στοιχεία διανοητικής ιδιοκτησίας». Εδώ, η χώρα υπολείπεται κατά 61,3 και 64,9 μονάδες βάσης, αντίστοιχα (Ελλάδα: 38,7 και 35,1 - ΕΕ 2017: 100). Επίσης, υστέρηση σε σχέση με τον μ.ο. της ΕΕ καταγράφεται στις διαστάσεις "περιβάλλον φιλικό προς την καινοτομία" (40,3), "αντίκτυπος στις πωλήσεις" (45,6) και "επιχειρηματικές επενδύσεις" (54,7).

Η πολύ υψηλή επίδοση της χώρας στη διάσταση της καινοτομίας (διάσταση "καινοτόμοι") αντιστοιχεί σε εξίσου υψηλές επιδόσεις σε όλους τους επιμέρους δείκτες που την απαρτίζουν. Αναλυτικότερα, στον δείκτη που αφορά τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜμΕ) που καινοτομούν σε προϊόντα ή/και διαδικασίες, στον δείκτη που αφορά τις ΜμΕ που καινοτομούν στο μάρκετινγκ ή/και στην οργανωσιακή καινοτομία, καθώς και σε όσες ΜμΕ καινοτομούν εντός της επιχείρησης, οι επιδόσεις υπερβαίνουν τον μ.ο. της ΕΕ κατά 19,5, 21,5 και 12,8 μονάδες βάσης, αντίστοιχα. Μάλιστα, στον δείκτη που αφορά τις καινοτόμες ΜμΕ επιχειρήσεις που συνεργάζονται με τρίτους (και ο οποίος συνυπολογίζεται στη διαμόρφωση της διάστασης "διασυνδέσεις"), η επίδοση της χώρας ξεπερνά κατά 35,3 μονάδες βάσης τον μ.ο. της ΕΕ. Η μόνη περίπτωση όπου οι εγχώριες καινοτομικές επιδόσεις υστερούν της ΕΕ είναι οι "πωλήσεις καινοτομιών που είναι νέες ως προς την αγορά ή την επιχείρηση", δείκτης ο οποίος συνυπολογίζεται για τη διάσταση "αντίκτυπος στις πωλήσεις". Ωστόσο, η υστέρηση είναι μόνο 6,1 μονάδες βάσης.

Πέρα από την σύγκριση με τον μ.ο. της ΕΕ, αξία έχει να καταγραφεί η διαχρονική πορεία των σχετικών καινοτομικών επιδόσεων της χώρας. Ειδικότερα, η σύγκριση πρέπει να αφορά τις παρούσες επιδόσεις ως προς τις επιδόσεις που είχαν καταγραφεί στον προηγούμενο κύκλο της πανευρωπαϊκής έρευνας για την Καινοτομία (Community Innovation Survey), έρευνα από την οποία αντλούνται οι σχετικοί δείκτες για να ενταχθούν στην έκδοση του EIS.

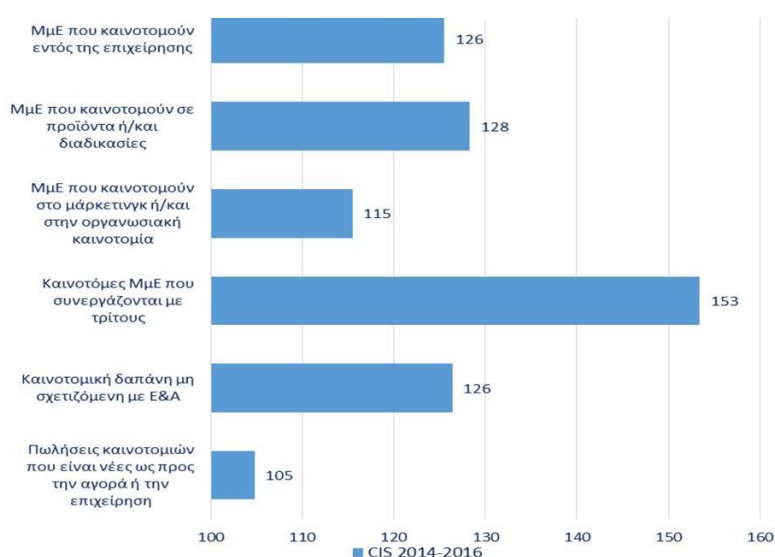
Γράφημα 8: Σχετική θέση της Ελλάδας ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2017:100) στους επιμέρους δείκτες της διάστασης «καινοτόμοι» και σε έναν επιμέρους δείκτη της διάστασης «διασυνδέσεις»

Πηγή: European Innovation Scoreboard 2018, Επεξεργασία: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Σύμφωνα με τα ευρήματα, οι παρούσες καινοτομικές επιδόσεις των επιχειρήσεων έχουν βελτιωθεί και στους έξι επιμέρους δείκτες συγκριτικά με τα αποτελέσματα του 2014. Ενδεικτικά, η αύξηση στον δείκτη «καινοτόμες επιχειρήσεις που συνεργάζονται με τρίτους» είναι της τάξης των 53 μονάδων βάσης, ενώ αντίστοιχα, στο δείκτη «ΜμΕ που καινοτομούν σε προϊόντα ή διαδικασίες» είναι της τάξης των 28 μονάδων βάσης.

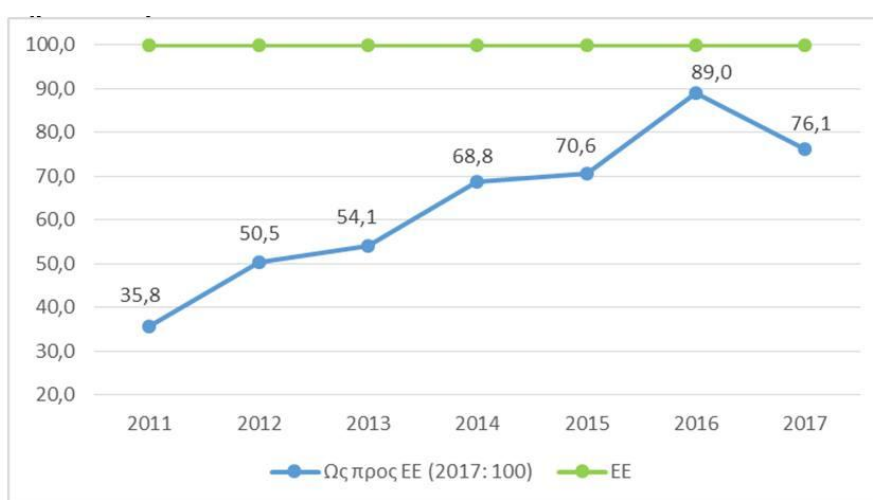
Γράφημα 9: Σχετική θέση της Ελλάδας στους επιμέρους δείκτες της Έρευνας για την Καινοτομία (Community Innovation Survey 2014-2016) σε σχέση με τον προηγούμενο κύκλο της ίδιας έρευνας (2012-2014:100)

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Community Innovation Survey 2014-2016

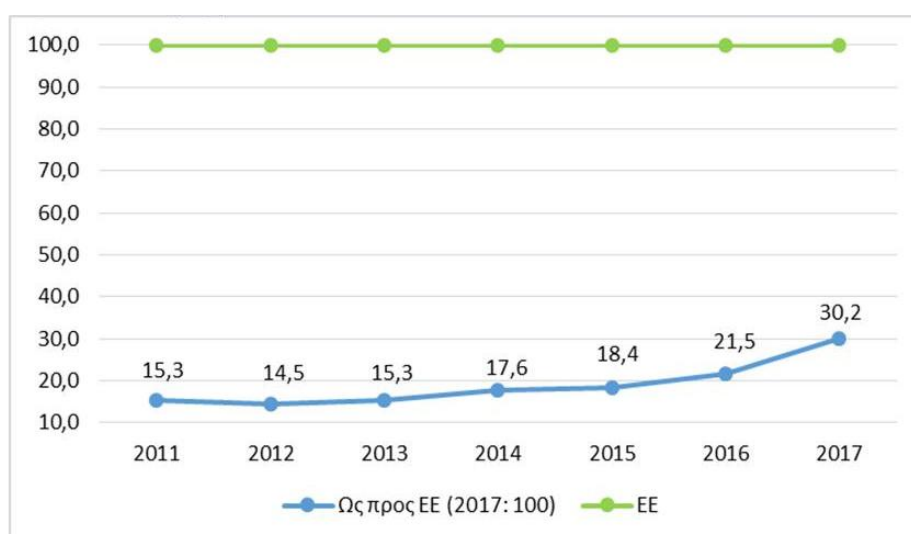
Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αποτύπωση των στοιχείων που αφορούν τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων Έρευνας & Ανάπτυξης από τον δημόσιο τομέα και τις επιχειρήσεις, όπως αποτυπώνεται στην πρόσφατη έκδοση του EIS. Παραθέτοντας τα διαχρονικά στοιχεία (από το 2011 μέχρι σήμερα) και για τις δύο περιπτώσεις καταγράφεται μία συνεχής αύξηση προς την κατεύθυνση της σύγκλισης με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, με μία μικρή εξαίρεση για τις δαπάνες του δημόσιου τομέα μεταξύ των ετών 2016-2017 σε σύγκριση με τον μ.ο. της ΕΕ για το έτος 2017.

Γράφημα 10: Διαχρονική αποτύπωση της σχετικής θέσης της Ελλάδας ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2017:100) αναφορικά με τις δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης του δημόσιου τομέα

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Δείκτες Έρευνας & Ανάπτυξης για δαπάνες και προσωπικό

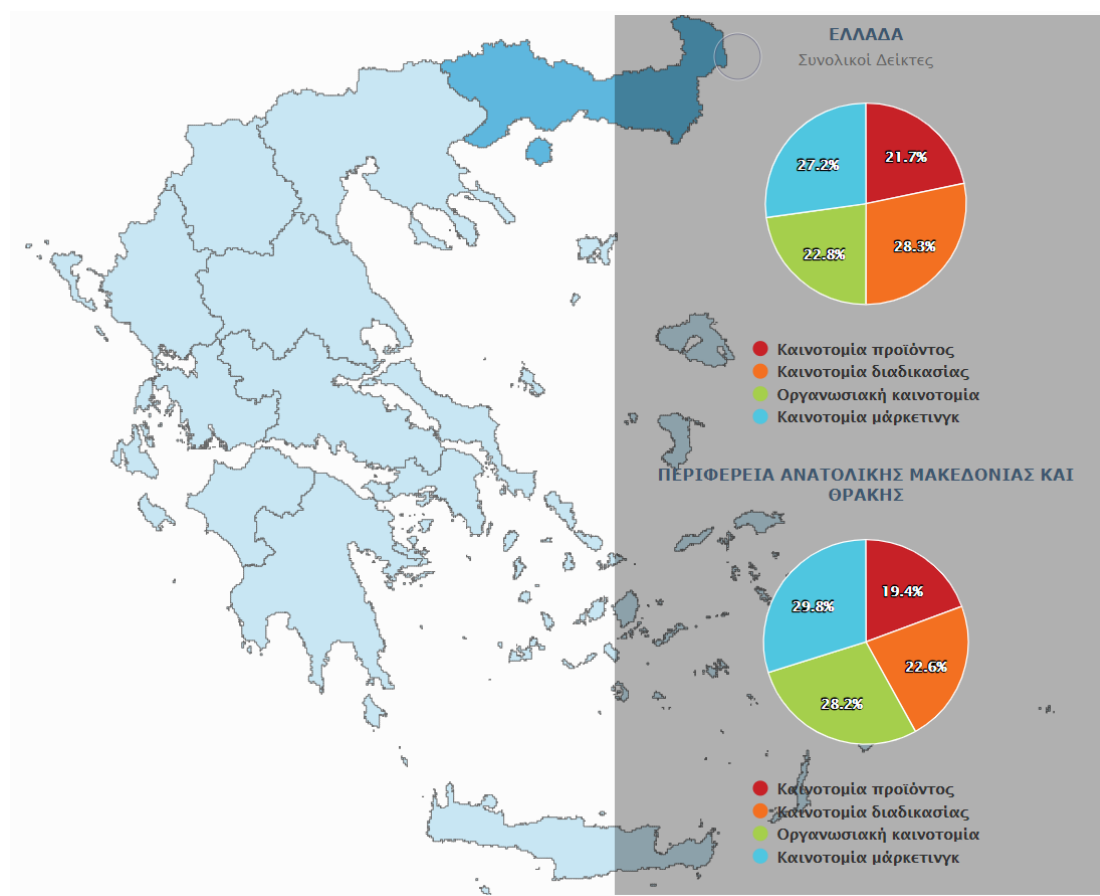
Γράφημα 11: Διαχρονική αποτύπωση της σχετικής θέσης της Ελλάδας ως προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2017:100) αναφορικά με τις δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης του τομέα των επιχειρήσεων

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Δείκτες Έρευνας & Ανάπτυξης για δαπάνες και προσωπικό

4.2 Η καινοτομία στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Σύμφωνα με τη μελέτη της Περιφερειακής Στρατηγικής Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης (2015), γενικά, παρατηρείται ελάχιστη προσπάθεια προϊόντικής καινοτομίας, περισσότερο ακολουθείται η τακτική της δημιουργικής αντιγραφής στα προϊόντα και τον τρόπο παραγωγής και διάθεσής τους, ενώ μικρή ως ανύπαρκτη είναι η σύνδεση με το ερευνητικό δυναμικό της Περιφέρειας για να εξεταστούν τρόποι εμπορικής εκμετάλλευσης αξιόλογων ερευνητικών αποτελεσμάτων ή να επιλυθούν προβλήματα παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων του μεταποιητικού τομέα.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών στον αγροτικό χώρο είναι γενικότερα, περιορισμένη σε σχέση με άλλους τομείς. Η Περιφέρεια ΑΜ-Θ διαθέτει ωστόσο αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα. Υπάρχουν νέες τεχνολογίες που αφορούν την παραγωγή, αλλά και τη διάθεση (συσκευασίες, πιστοποιήσεις), οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να υιοθετούνται. Στην Περιφέρεια υπάρχουν εκτεταμένα γεωθερμικά πεδία, τα οποία όμως ελάχιστα έχουν αξιοποιηθεί ως σήμερα. Παράλληλα, η Περιφέρεια μπορεί να αναπτύξει την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών και ήδη υπάρχει έμφαση στην

παραγωγή ηλιάνθου. Μορφές καινοτόμων τεχνολογιών που έχουν εφαρμοστεί είναι τα θερμοκήπια με παραγωγή αερίου, η εισαγωγή υλικών σκίασης στους αμπελώνες, ενώ σημαντικές βελτιώσεις έχουν καταγραφεί στη συσκευασία, ιδιαίτερα δε των προϊόντων εκείνων που εξάγονται (επιτραπέζια σταφύλια, σπαράγγια, ακτινίδια, ρόδια).

Παρά την υψηλότερη συγκέντρωση από τον εθνικό μ.ό. σε ενδιαφέρουσες επιστημονικές περιοχές και την ύπαρξη Πολυτεχνικής Σχολής και Σχολής Επιστημών Υγείας-με το μοναδικό Τμήμα Γενετικής στην Ελλάδα, οι ενδείξεις για ροές γνώσης / τεχνογνωσίας από τους ακαδημαϊκούς / ερευνητικούς φορείς προς τις επιχειρήσεις (τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο) είναι ιδιαίτερα περιορισμένες. Είναι αξιοσημείωτο ότι παρά τη διαθεσιμότητα σημαντικών κονδυλίων και κινήτρων κατά την τελευταία δεκαετία, κανένας από τους ακαδημαϊκούς / ερευνητικούς φορείς δεν κατάφερε να δημιουργήσει κάποιον τεχνολογικό. Ομοίως, οι επιδόσεις των ακαδημαϊκών / ερευνητικών φορέων σε θέματα κατοχύρωσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι χαμηλές, τόσο σε σχέση με τα ελληνικά όσο και με τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Οι κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια σε σχέση με τις επιδόσεις της στους τομείς της ΕΤΑΚ είναι τέσσερις:

- Η αναβάθμιση και η διατήρηση του ανθρώπινου κεφαλαίου.
- Η ανάπτυξη κρίσιμης μάζας σε επιστημονικές περιοχές που είναι άκρως συναφείς με το επιχειρηματικό προφίλ της.
- Η ενίσχυση των δεσμών επιχειρηματικού – ερευνητικού τομέα με την υποστήριξη της περιφερειακής διοίκησης.
- Η «υποβοηθούμενη διέγερση» της απορρόφησης γνώσης, του πειραματισμού και του επιχειρηματικού δυναμισμού.

Η επιχειρηματικότητα στηρίζεται από ένα σύνολο φορέων και οργανισμών που ιδρύθηκαν έχοντας ως στόχο να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας να αναπτυχθούν και να επιβιώσουν στο σημερινό δύσκολο επιχειρηματικό περιβάλλον. Μεταξύ αυτών αναφέρονται το Κέντρο Επιχειρηματικής & Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΚΕΤΑ) ΑΜ-Θ, τα Κέντρα Υποδοχής Επενδυτών (ΚΥΕ) Νομών Έβρου, Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης, οι Αναπτυξιακές Εταιρείες, τα Επιμελητήρια και οι Σύνδεσμοι Βιομηχανιών και Βιοτεχνιών των Νομών, η Αμιγής Επιχείρηση της ΤΕΔΚ Ν. Ξάνθης «Ενέργεια – Περιβάλλον – Ανάπτυξη» (ΕΠΑ), το Διεθνές Εκθεσιακό Κέντρο ΑΜ-Θ, το Ηλεκτρονικό Κέντρο Εμπορίου ΑΜ-Θ και η Διαχειριστική Έργων Στήριξης ΜΜΕ ΑΜ-Θ (ΔΕΣΜΟΣ). Όμως παρόλο που ο (κύριος) σκοπός

των παραπάνω φορέων ήταν (και παραμένει) η στήριξη της επιχειρηματικότητας στην περιοχή, δεν είναι σαφές με βάση τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί ότι λειτούργησαν προς την κατεύθυνση αυτή.

Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας δύνανται να διαδραματίσουν οι υφιστάμενες μεταφορικές υποδομές στην ΠΑΜ-Θ οι οποίες συνοψίζονται στο ιδιαίτερης σημασίας οδικό σύστημα της Εγνατίας Οδού και των κάθετων αξόνων της καθώς και του πλέγματος των υπολοίπων εθνικών και επαρχιακών οδών, στο σιδηροδρομικό δίκτυο, σε δύο λιμάνια εθνικής σημασίας και δύο διεθνή αεροδρόμια που βρίσκονται στην Καβάλα και στην Αλεξανδρούπολη. Η κατασκευή της Εγνατίας Οδού βέβαια έχει υποσκελίσει τη χρησιμότητα του σιδηροδρομικού δικτύου, δεδομένης και της απουσίας σημαντικών έργων εξέλιξης – αναβάθμισής του τις τελευταίες δεκαετίες. Παράλληλα, τα δύο αεροδρόμια χάνουν βαθμιαία τον εμπορευματικό τους χαρακτήρα με συνεχόμενη μείωση της εμπορευματικής τους κίνησης, προφανώς λόγω του αυξημένου κόστους μεταφοράς σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση, ενώ το αεροδρόμιο της Αλεξανδρούπολης δεν εξυπηρετεί καθόλου διεθνή διακίνηση εμπορευμάτων. Αναφορικά στην υποστήριξη του μεταφορικού – διαμετακομιστικού έργου, δεν υπάρχουν σταθμοί ή κέντρα εμπορευματικής δραστηριότητας πέρα από τα μεγάλα λιμάνια της Περιφέρειας (Καβάλα και Αλεξανδρούπολη) τα οποία υποστηρίζουν τέτοιες ενέργειες και δραστηριοποιούνται σημαντικά σε αυτόν τον τομέα δίχως όμως να διαθέτουν μια ολοκληρωμένη και συμπαγή μορφή.

Τέλος, στον τομέα Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας υπάρχει έλλειψη φορέων και οργανισμών στήριξης καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, όπως Τεχνολογικά Πάρκα, Επιστημονικά Πάρκα, Business Innovation Centers (B.I.C.), Θερμοκοιτίδες Επιχειρήσεων, Κέντρα Μεταφοράς Τεχνολογίας, κλπ.

5 Έρευνα οικονομικού κλίματος

Στο δεύτερο στάδιο της μελέτης επικαιροποίησης των Οικονομικών και Κοινωνικών Δεικτών υιοθετήθηκε μια προσέγγιση που βασίζεται στην ανατροφοδότηση σχετικά με τα στοιχεία που προέκυψαν στο Α' Στάδιο από τους επιχειρηματίες της Δράμας.

Συγκεκριμένα ο τρόπος εξαγωγής χρήσιμης πληροφορίας για τον Σύμβουλο περιλαμβάνει τη διεξαγωγή ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου χρησιμοποιώντας το ως ένα μεθοδολογικό εργαλείο άντλησης ποιοτικών δεδομένων, στοιχείων και πληροφοριών για ένα συγκεκριμένο και σαφώς καθορισμένο θέμα - ερευνητικό αντικείμενο, σε αυτή την περίπτωση, η επιχειρηματική δραστηριότητα της Π.Ε Δράμας. Μέσω του ερωτηματολογίου έγινε προσπάθεια να καταγραφούν εκτιμήσεις και προσδοκίες για την πορεία της οικονομίας, τους συντελεστές της παραγωγής, καθώς και τους ανασταλτικούς παράγοντες / εμπόδια στην επιχειρηματική δράση στην Π.Ε Δράμας. Η έρευνα απευθύνεται στους εκπροσώπους και τα στελέχη των εταιρειών-μελών του Επιμελητηρίου Δράμας και διακινήθηκε ηλεκτρονικά μέσω αυτού για μια περίοδο ενός μήνα.

Μεθοδολογικά, οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας στοχεύουν στην αποτύπωση των αντιλήψεων των επιχειρηματιών και καταναλωτών για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και των προσδοκιών τους για διάφορα οικονομικά μεγέθη. Οι έρευνες περιέχουν ερωτήσεις που αφορούν την τρέχουσα οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων (Τρέχουσα Κατάσταση) και τις προσδοκίες τους για το προσεχές μέλλον (Προσδοκίες).

Το ερωτηματολόγιο (Παράρτημα) δομήθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να καταγράφει τις απόψεις για την αναμενόμενη πορεία των βασικών οικονομικών μεγεθών (ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης, ιδιωτικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου) αλλά και τις εκτιμήσεις για τις μεταβολές στους βασικούς παραγωγικούς συντελεστές (ανθρώπινο δυναμικό, συνθήκες χρηματοδότησης, επιχειρηματικότητα). Για τη συλλογή απαντήσεων χρησιμοποιήθηκε κλίμακα Likert με βαθμολογίες από το 1 έως το 5.

Από τις απαντήσεις (Παράρτημα) προκύπτει ότι δίνεται μεγάλη βαρύτητα στη γεωπολιτική θέση της Δράμας ως προς τη συμβολή που έχει στην οικονομική ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας.

Κατ' επέκταση η σύνδεση της Π.Ε. Δράμας με δίκτυα μεταφορών εκτιμάται ότι επηρεάζει απόλυτα την επιχειρηματική δραστηριότητα σε αυτήν. Συγκεκριμένα, είναι κοινώς αποδεκτό ότι η ανάπτυξη μιας περιοχής πάντοτε συμβαδίζει με την άρση της απομόνωσής της και την ένταξή της σε μεγάλα διεθνή δίκτυα συγκοινωνιακών, επικοινωνιακών,

εκπαιδευτικών και πολιτισμικών υποδομών. Η ανάπτυξη του οδικού δικτύου και κυρίως των διαπεριφερειακών συνδέσεων σε σχέση με το εθνικό και διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών θα επιτύχει την καλύτερη πρόσβαση των αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων της Δράμας στις διάφορες αγορές, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η περαιτέρω χωρική διάχυση της ανάπτυξης και η ενδοπεριφερειακή συνεργασία.

Σε σχέση με την κατάσταση στον κλάδο δραστηριοποίησης των συμμετεχόντων σε σχέση με ένα χρόνο πριν, οι περισσότερες απαντήσεις κυμαίνονται από τη στασιμότητα προς το λίγο καλύτερη και λίγο χειρότερη αντίστοιχα. Παράλληλα, η ανεπάρκεια της ζήτησης εμφανίζεται να επηρεάζει πάρα πολύ την επιχειρηματική δραστηριότητα της Δράμας, όπως και η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού. Επιπλέον, η εκτίμηση, σχετικά με το πόσο ανταποκρίνεται η εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού στις ανάγκες της αγοράς της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας, είναι μέτρια.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα θεωρεί ότι οι πηγές επιχειρηματικής χρηματοδότησης δεν είναι σχεδόν καθόλου επαρκείς. Αντίστοιχα, η πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση χαρακτηρίζεται ως ανεπαρκής.

Στην αξιολόγηση της τρέχουσας δαπάνης για επενδύσεις παγίου κεφαλαίου σε επιχειρήσεις, σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, εκτιμάται ότι κυμαίνεται στον ίδιο βαθμό ο οποίος όμως είναι χαμηλός σε σχέση με αυτό που θα έπρεπε να είναι για να καλύψει την υστέρηση της τελευταίας δεκαετίας. Οι μεγαλύτερες δαπάνες σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα αφορούν στην αύξηση παραγωγικής δυναμικότητας για ήδη παραγόμενα προϊόντα, στη βελτίωση μεθόδων παραγωγής που ήδη εφαρμόζονται και στην αντικατάσταση υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού.

Η εικόνα που διαμορφώθηκε για τις επικείμενες δαπάνες σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας παρουσιάζει μια λίγο διαφορετική εικόνα. Βαρύτητα δίνεται στη βελτίωση μεθόδων παραγωγής που ήδη εφαρμόζονται, στην αντικατάσταση του υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, στην αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας για ήδη παραγόμενα προϊόντα, στη διεύρυνση της παραγωγικής δυναμικότητας για την παραγωγή νέων προϊόντων και λιγότερο στην εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής.

Ως προς τους παράγοντες που επηρεάζουν την τρέχουσα χρονική περίοδο την επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιοχή, μεγαλύτερη βαρύτητα εμφανίζεται να έχει η ανεπάρκεια χρηματοδότησης, που ακολουθείται από την ανεπάρκεια ζήτησης (ή χαμηλό επίπεδο τουριστικής κίνησης για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις) και την ανεπάρκεια

κεφαλαιουχικού εξοπλισμού ή/και κτιριακών εγκαταστάσεων. Αναφέρεται επίσης και η χαμηλή διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού.

Σχετικά με την αισιοδοξία που αφορά στη σταθερότητα της οικονομικής ανάπτυξης στην Π.Ε Δράμας, οι περισσότερες απαντήσεις εστιάζουν σε μια μέτρια προσέγγιση και σχεδόν κανένας δεν δήλωσε ότι είναι αρκετά και πάρα πολύ αισιόδοξος.

Μέχρι σήμερα η αναπτυξιακή πορεία της Δράμας δεν είναι ανάλογη των προσδοκιών της τοπικής κοινωνίας και των διαφόρων φορέων παρόλο που παρουσιάζει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, όπως η γεωγραφική της θέση και η ύπαρξη πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος (εύφορη πεδιάδα, αξιόλογος ορεινός όγκος, υδατικό δυναμικό). Η στρατηγική που θα οδηγήσει σε ένα ευρύ πλαίσιο συγκεκριμένων δράσεων (οι οποίες αποτελούν ένα ξεχωριστό αντικείμενο μελέτης) και οι οποίες θα επιδιώκουν την οικονομική και αναπτυξιακή ανάκαμψη της Δράμας θα περιλαμβάνει την αποτελεσματική αντιμετώπιση των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων της τοπικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας, στοχεύοντας στην ανάδειξη της Δράμας μεταξύ των πρωταγωνιστών της οικονομικής και κοινωνικής ζωής αρχικά μεταξύ των όμορων Περιφερειακών Ενοτήτων και στη συνέχεια της χώρας.

6 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εκτίμηση παραγόντων που επηρεάζουν την επιχειρηματική δράση στην Π.Ε Δράμας

1. Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου *

2. Πώς εκτιμάτε ότι η γεωπολιτική θέση της Π.Ε Δράμας επηρεάζει την οικονομική της ανάπτυξη;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

3. Πως εκτιμάτε ότι η σύνδεση της Π.Ε Δράμας με δίκτυα μεταφορών επηρεάζει την επιχειρηματική δραστηριότητα σε αυτήν;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Σε μεγάλο βαθμό

4. Πως εκτιμάτε την κατάσταση στον κλάδο δραστηριοποίησης σας την τρέχουσα περίοδο σε σχέση με 1 χρόνο πριν;

	1	2	3	4	5	
Χειρότερη	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ καλύτερη

5. Πως εκτιμάτε ότι επηρεάζει τυχόν ανεπάρκεια της ζήτησης, την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Σε μεγάλο βαθμό

6. Πως εκτιμάτε ότι επηρεάζει η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Σε μεγάλο βαθμό

7. Πόσο επαρκείς εκτιμάτε πως είναι οι πηγές χρηματοδότησης για την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Σε μεγάλο βαθμό

8. Πως θα χαρακτηρίζατε την πρόσβαση σε χρηματοδότηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της Π.Ε Δράμας;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Σε μεγάλο βαθμό

9. Σε ποιο βαθμό εκτιμάτε πως η εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Σε απόλυτο βαθμό

10. Πως αξιολογείτε την τρέχουσα δαπάνη για επενδύσεις παγίου κεφαλαίου σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο;

	1	2	3	4	5	
Πολύ χαμηλότερη	☐	☐	☐	☐	☐	Υψηλότερη

11. Οι δαπάνες για επενδύσεις σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας που έχετε υπόψη σας πού στοχεύουν;

- Αντικατάσταση υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού
- Αύξηση παραγωγικής δυναμικότητας για ήδη παραγόμενα προϊόντα
- Διεύρυνση παραγωγικής δυναμικότητας για την παραγωγή νέων προϊόντων
- Βελτίωση μεθόδων παραγωγής που ήδη εφαρμόζονται
- Εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής
- Άλλο: _____

12. Επικείμενες δαπάνες για επενδύσεις σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας που έχετε υπόψη σας πού στοχεύουν;

- Αντικατάσταση υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού
- Αύξηση παραγωγικής δυναμικότητας για ήδη παραγόμενα προϊόντα
- Διεύρυνση παραγωγικής δυναμικότητας για την παραγωγή νέων προϊόντων
- Βελτίωση μεθόδων παραγωγής που ήδη εφαρμόζονται
- Εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής
- Άλλο: _____

13. Ποιοι παράγοντες εκτιμάτε ότι επηρεάζουν την περίοδο αυτή την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

- Ανεπάρκεια ζήτησης (ή χαμηλό επίπεδο τουριστικής κίνησης για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις)
- Χαμηλή διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού
- Ανεπάρκεια κεφαλαιουχικού εξοπλισμού ή/και κτιριακών εγκαταστάσεων
- Ανεπάρκεια χρηματοδότησης
- Η δραστηριότητα δεν παρεμποδίζεται
- Άλλο: _____

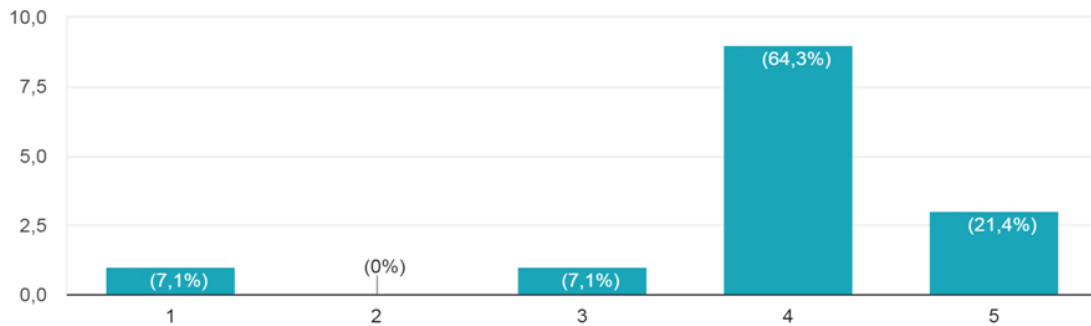
14. Πόσο αισιόδοξοι/ες είστε σχετικά με τη σταθερότητα της οικονομικής ανάπτυξης στην Π.Ε της Δράμας στο άμεσο μέλλον;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

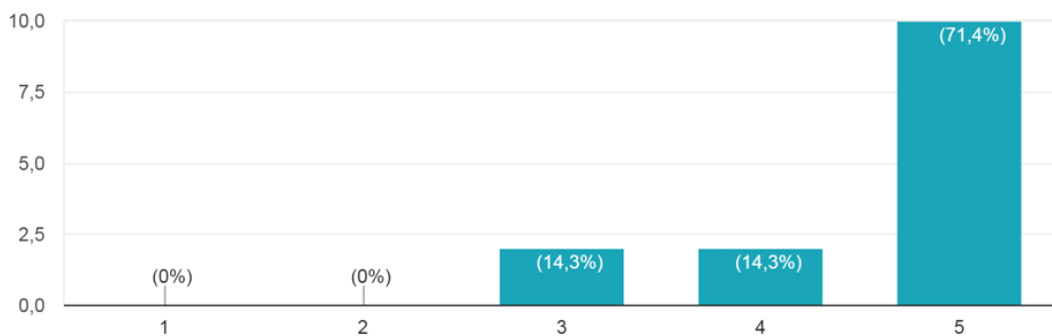

Έρευνα στην Περιφερειακή Ενότητα Δράμας - γραφήματα

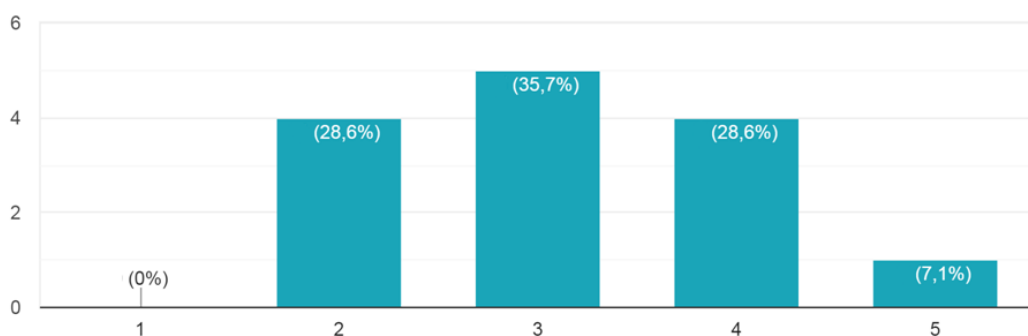
Πώς εκτιμάτε ότι η γεωπολιτική θέση της Π.Ε Δράμας επηρεάζει την οικονομική της ανάπτυξη;

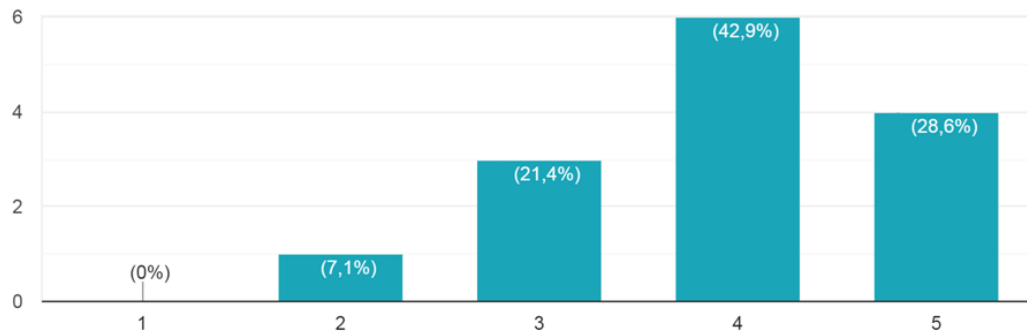
Πώς εκτιμάτε ότι η σύνδεση της Π.Ε Δράμας με δίκτυα μεταφορών επηρεάζει την επιχειρηματική δραστηριότητα σε αυτήν;

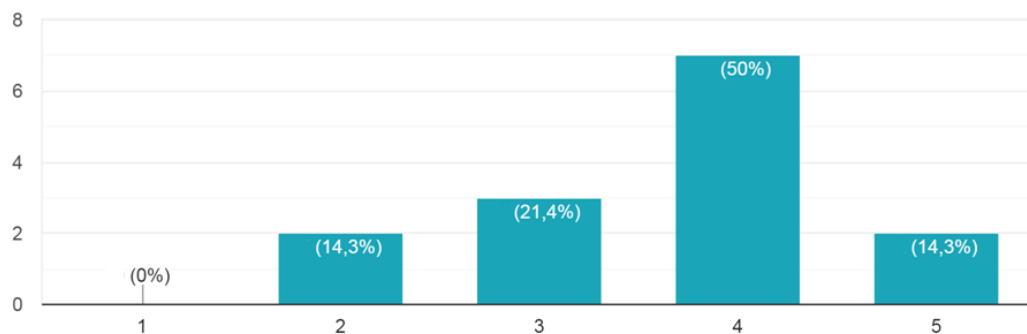
Πώς εκτιμάτε την κατάσταση στον κλάδο δραστηριοποίησης σας την τρέχουσα περίοδο σε σχέση με 1 χρόνο πριν;

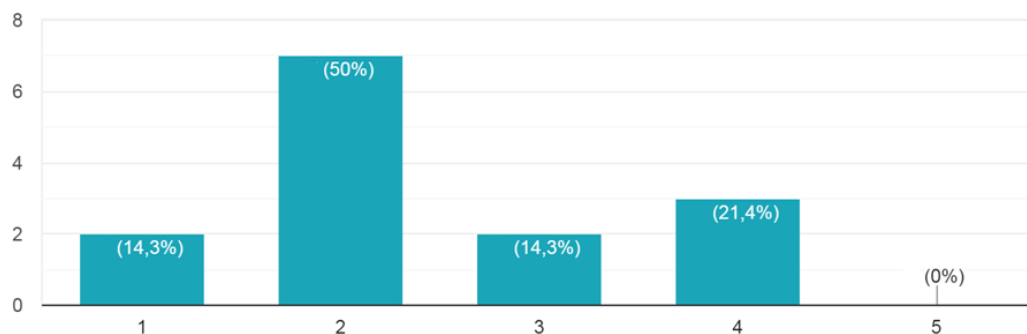
Πως εκτιμάτε ότι επηρεάζει τυχόν ανεπάρκεια της ζήτησης, την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

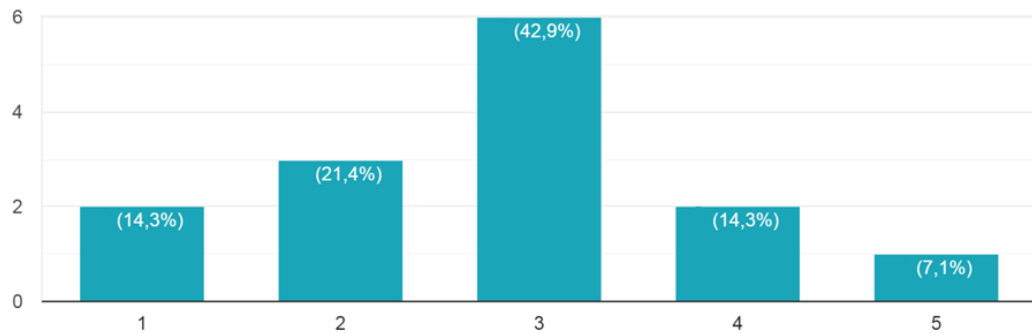
Πως εκτιμάτε ότι επηρεάζει η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

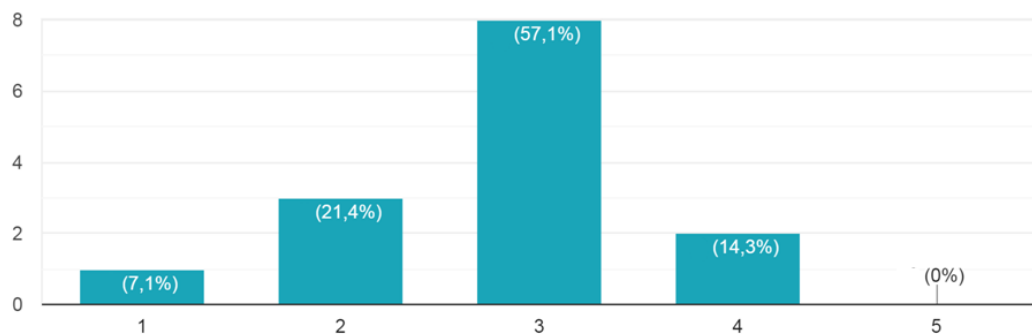
Πως θα χαρακτηρίζατε την πρόσβαση σε χρηματοδότηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της Π.Ε Δράμας;

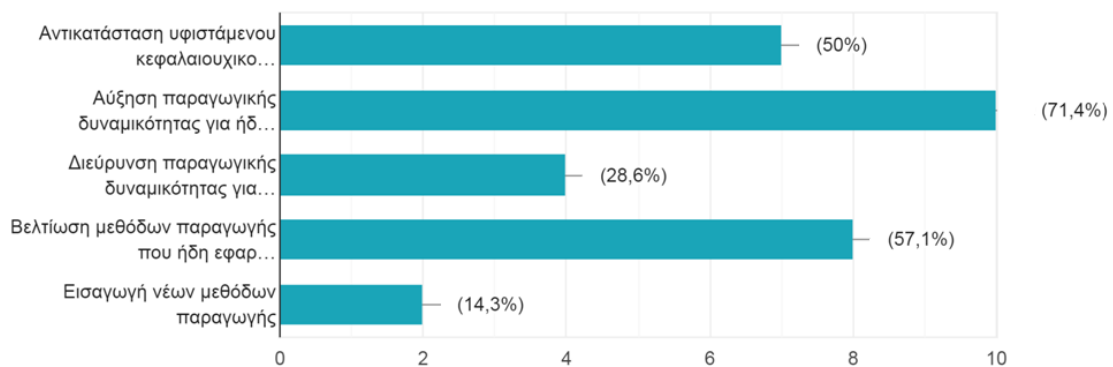
Σε ποιο βαθμό εκτιμάτε πως η εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς;

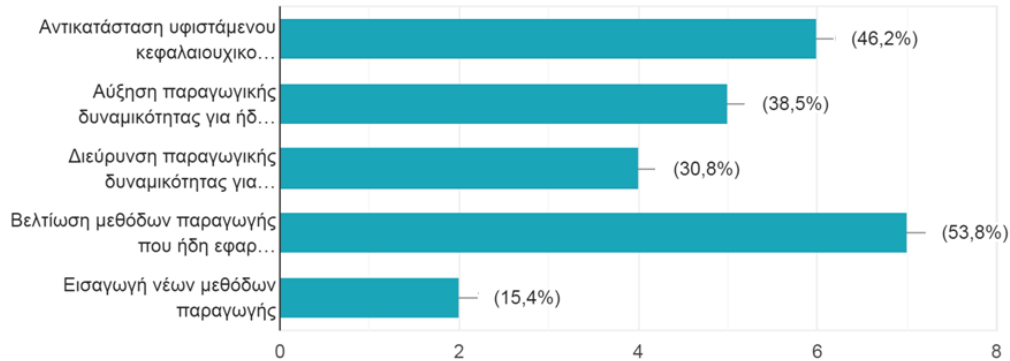
Πως αξιολογείτε την τρέχουσα δαπάνη για επενδύσεις παγίου κεφαλαίου σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο;

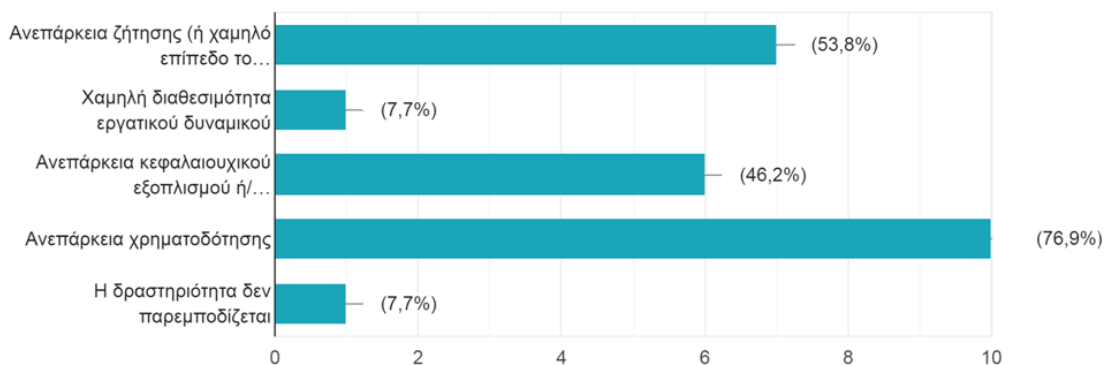
Οι δαπάνες για επενδύσεις σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας που έχετε υπόψη σας πού στοχεύουν;

Επικείμενες δαπάνες για επενδύσεις σε επιχειρήσεις της Π.Ε Δράμας που έχετε υπόψη σας πού στοχεύουν;

Ποιοι παράγοντες εκτιμάτε ότι επηρεάζουν την περίοδο αυτή την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Π.Ε Δράμας;

Πόσο αισιόδοξοι/ες είστε σχετικά με τη σταθερότητα της οικονομικής ανάπτυξης στην Π.Ε της Δράμας στο άμεσο μέλλον;

